

กฎแห่งกรรม

ของ

ท. เลี้ยงพิบูลย์

อนฺสรณํ

ในงานฌาปนกิจศพ

ห้องขจร

อ

294.31883

ท19ก

นางอ๋อ ชุมเกษียร

ณ ฌาปนสถานวัดอนงคาราม

วงเวียนเล็ก ธนบุรี

วันอาทิตย์ที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๒

๒๙๔.๓๑๘๘๓

ก ๑๙ ก

กฎแห่งกรรม

ของ

ท. เลียงพิบูลย์

อนุสรณ์

ในงานฌาปนกิจศพ

นางจ้อ ขุมเกษียร

วัดหนองมะโมงกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
จังหวัด ๘๑ พระโขนง กรุงเทพมหานคร โทร. ๓๐๒๑๕๗๕. ๓๐๒๕๐๕๑

ณ ฌาปนสถานวัดดอนงคาราม

วงเวียนเล็ก ชนบุรี

วันอาทิตย์ที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๒

๕

103450

71123

๔ ต.ค. ๒๕๒๑

กราบขอบพระคุณ

ขอกราบขอบพระคุณทุกท่าน ที่ได้สละเวลา
อันมีค่ามาเป็นเกียรติในงานฉาปนกิจศพครั้งนี้ น้ำใจ
ของท่านจะจารึกอยู่ในความทรงจำมิลืม หากมีสิ่งใด
บกพร่อง ขอได้โปรดอภัยให้ด้วย

คณะเจ้าภาพ

อนุโมทนา

อาจารย์จรรยา วัตรานนท์ มีความประสงค์จะขอ
อนุญาตพิมพ์หนังสือในชุด “กฎแห่งกรรม” เพื่อแจกเป็น
อนุสรณ์ ในงานฉาปนกิจศพ นางจ้อ ชุมเกษียร ผู้พิ
ณ เมรุวัดอนงคาราม ชนบุรี

ข้าพเจ้าได้อนุญาต ให้จัด พิมพ์ ได้ตาม ความ ประสงค์
และขอขอบคุณ อาจารย์ จรรยา วัตรานนท์ ซึ่งมีความ
สนใจหนังสือในชุดกฎแห่งกรรมตลอดมา และได้กรุณา
พิมพ์เพื่อช่วยเผยแพร่ให้มีผู้สนใจกว้างขวางยิ่งขึ้น หาก
หนังสือชุดนี้จะมีคามดีมากน้อยเท่าใด ข้าพเจ้าขอให้ความ
ดีทั้งหมตจงดลบันดาลให้วิญญาณของ นางจ้อ ชุมเกษียร
จงไปสู่สุคติในสัมปรายภพ ตามความปรารถนาของท่าน
เจ้าภาพทุกประการเทอญ ฯ

๕๕๒ ถนนเพชรบุรี พระนคร

ท. เลียงพิบูลย์

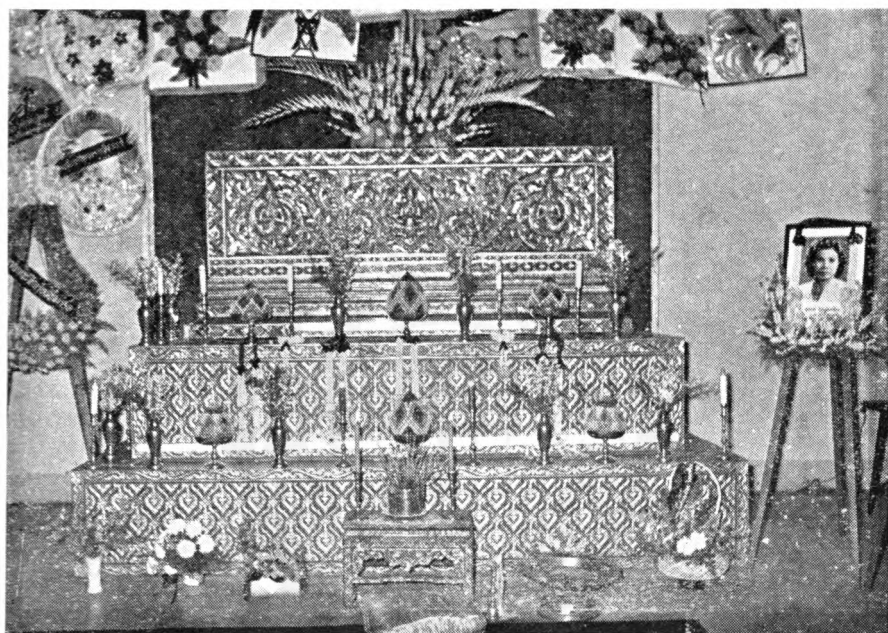
นางงอ ชุ่มเกษียร

ชาติ ๓ กรกฎาคม ๒๔๕๓

มรณะ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๑๑

ญาติพี่น้องถ่ายภาพร่วมกัน
ในพิธีจัดงานศพ สวดอภิธรรม

๕
ตังศฬสวดอภิธรรม ณ วัดอนงคาราม

ประวัติ

นางอ ชุมเกษียร

เกิด วันที่ ๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๓

ที่เกิด ณ บ้านต้นตำโรง ตำบลบ่อพลับ อำเภอ
เมือง จังหวัดนครปฐม

บิดามารดา นายกิม นางทองอยู่ วัฒรานนท์ มี
พี่น้อง รวม ๗ คน คือ

๑. นางทองเคื่อ ชูเอม
๒. นางทิพย์ วงษ์สุวรรณ
๓. นายเจริญ วัฒรานนท์
๔. นายจุ วัฒรานนท์ (ถึงแก่กรรม)
๕. นางอ ชุมเกษียร
๖. นางสมุด โยธินทวิ
๗. นายจรรยา วัฒรานนท์

(๒)

การสมรส สัมรสกับ ร.ท. เปื้อง ชุมเกษียร เมื่อ
วันที่ ๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ ณ โรงเรียน
ทหารราบ พญาไท

บุตร-ธิดา นายชัยโรจน์ ชุมเกษียร
น.ส. ศุภนิษฐา ชุมเกษียร
นายชาตรี ชุมเกษียร
น.ส. จิตติมา ชุมเกษียร

อุปนิสัยและการดำเนินชีวิต เป็นผู้ที่มีจิตใจมั่นคง
เด็ดเดี่ยว พุดจาตรงไปตรงมา ไม่เบียด
เบียนผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน มีความ
มานะอดทน ขยันหมั่นเพียร ประกอบกิจ
ค้าขาย เพื่อดำรงบุตรธิดาแต่เพียงผู้เดียว
ตลอดมา เนื่องด้วยดามีเสียชีวิตในราชการ
สงครามมหาเอเชียบูรพา ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๗
จนกระทั่งบุตรธิดาสำเร็จการศึกษา มีวิชา
ชีพเลี้ยงตัวได้ทุกคน นับว่าเป็นผู้ที่ได้ปฏิบัติ
หน้าที่ของภรรยาที่ดุดำมี เป็นมารดาที่ดี
เลิศต่อบุตรธิดา เป็นผู้ที่มีศรัทธาเลื่อมใส

(๓)

ในพระบรมพุทธานุชาตนา ประกอบการกุศล
เป็นประจำอยู่เสมอ อาทิเช่น ตักบาตร
ประจำทุกวัน วันพระถ้าตรงกับวัดหยุดราช-
การ ก็ไปวัดเพื่อทำบุญ และฟังเทศน์ และ
ก็ยังได้บำเพ็ญกุศลส่วนพิเศษ เช่น ทอด
ผ้าป่า ทอดกรฐิน เป็นต้น

สาเหตุของมรณกรรม เนื่องด้วยอุบัติเหตุรถคว่ำที่ชะอำ
จังหวัดเพชรบุรี ขณะที่กำลังเดินทางไป
จังหวัดชุมพร เมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ.
๒๕๒๖ ถึงแก่มรณกรรม ๕๘ ปี ๓ เดือน ๓๖ วัน

แต่คุณแม่

วันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๓ นับว่าเป็นวันที่ลูกๆ
ไม่ด่ามารดจะดีไม่ได้เลย เป็นวันที่นำความเศร้าโศกอย่าง
สุดซึ้งมาให้แก่ลูก ๆ คุณแม่ได้จากลูกไปอย่างไม่มีวัน
กลับ ถึงแม่จะทราบว่าคุณตายเป็นของธรรมดาโลก
ลูกก็จะหลีกเลี้ยงได้ แต่ลูกก็ยังอดที่จะเสียใจอาลัยถึง
ไม่ได้ เพราะคุณแม่จากลูกไปอย่างรวดเร็วกระทัน
หันเสียเหลือเกิน ลูกไม่ได้เตรียมตัวเตรียมใจไว้รับเหตุ
การณ์เช่นนี้เลย คุณแม่ยังแข็งแรง ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ
มาเบียดเบียน ยังด่ามารดที่จะมีชีวิตอยู่เป็นร่วมโพธิ์ร่วมไทร
แก่ลูกได้อีกนาน ลูกก็ได้แต่หึกใจคิดว่า ผู้ที่กระทำ
ความผิดนั้น เมื่อได้รับโทษตามกำหนดแห่งคำตัดสิน และ
เมื่อใช้โทษครบแล้ว ก็ไม่มีอำนาจใด ๆ หรือใครก็ตามจะ
มาหน่วงเหนี่ยวไว้ได้แม้แต่เสี้ยววินาที ทั้งนเพราะเขาเป็น
อธรรมแล้ว ถึงแม้เจ้าตัวจะอ่อนน้อมอยู่ในที่คุมขังก็หาได้ไม่
ด้วยการเปรียบเทียบ^๕ ลูกจึงคิดว่า คุณแม่คงจะได้กลับ

(๕)

ไปยังแดนสุชาวดี อันควรเป็นแหล่งที่คุณแม่จะได้ไป และต่อไปนี้จะเหลืออยู่แต่ความดำนึกในพระคุณ อันยิ่งใหญ่ของคุณแม่เท่านั้น ความรู้สึกอบอุ่นอันเนื่องมาจากความเมตตา รักใคร่เอ็นดูที่คุณแม่ให้ไว้แก่ลูกเสมอมานั้น จะฝังใจลูกอยู่โดยไม่มีวันลืม

คุณแม่เป็นบุคคลตัวอย่างของลูกทุกกาล ชีวิตคุณแม่เป็นแบบอย่างควรแก่การยกย่องสรรเสริญ ลูกทุกคนมีความภาคภูมิใจ ที่ได้เกิดเป็นลูกของคุณแม่ คุณแม่เป็นหัวหน้าครอบครัวที่เข้มแข็ง เพราะว่าคุณแม่พอได้เสียสละตัวเอง แต่ลูกคนเล็กอายุประมาณ ๑ ขวบเท่านั้น คุณแม่รักลูก และเสียสละความสุขส่วนตัว เพื่อสร้างสรรค์ ความเจริญก้าวหน้าให้แก่ลูก หาเงินมาให้ลูกได้เล่าเรียนและดำรงชีวิตอยู่อย่างปรกติสุขโดยการค้าขาย มิได้ย่อท้อต่อความเหนื่อยยาก ตัวคุณแม่เองไม่เคยหาความสุขส่วนตัวเลย พร้อมเสมอที่จะต่อสู้อุปสรรค ทั้ง หลวย เพื่ออนาคต ของ ลูก ทุกคน ห่วงใยช่วยเหลือทุกประการไม่ว่ากรณีใด ๆ ใคร ๆ ที่รู้จักคุณแม่มักพูดเสมอว่า เป็นคุณแม่ตัวอย่างที่ดีจริง ๆ เป็นภรรยาที่ดี มีแต่ความซื่อสัตย์ต่อสามี

(๖)

ชีวิตของคุณแม่ คุณแม่เป็นแต่เพียงฝ่ายให้ทุกสิ่ง
ทุกอย่างแก่ลูก พวกลูกยังมีได้ทดแทนพระคุณของคุณแม่
ได้เท่าใดเลย คุณแม่ก็มาจากไปแล้ว ต่อไปนี้ลูกจะทำได้
ก็เพียงประพาศิตนให้เป็นคนดี สัมกับที่คุณแม่ได้อบรมตั้ง
สอน และจะขอยึดเอาคุณความดีของคุณแม่เป็นหลักคุ้ม
ครองตนต่อไป ชีวิตของคุณแม่จะเป็นอนุสาวรีย์ที่ตั้งอยู่
ในใจของลูกตลอดกาล กุศลกรรมใด ๆ ที่ลูกได้กระทำ
มาบ้าง และที่จะกระทำต่อไป ลูกขออุทิศส่วนกุศลนั้น ๆ
แต่คุณแม่ ขอให้ดวงวิญญาณของคุณแม่ที่รักและเคารพ
ยิ่งของลูก จงไปสู่สุคติในสันปรายภพ และถ้าคนเราต้อง
เวียนว่ายตายเกิดจริง ลูก ๆ ขออธิษฐานให้ได้เกิดเป็น
ลูกคุณแม่อีก

จากลูก

แต่พี่ผู้จากไป

พี่จะเป็นพี่คนที่ต้องของข้าพเจ้า มีอายุแก่กว่าข้าพเจ้า ๕ ปี เมื่อเด็ก ๆ เราเคยทะเลาะเบาะแว้งกันบ่อย ๆ ตามประสาพี่น้อง เพราะอายุเราใกล้เคียงกัน เมื่อทำการดมรดกไปแล้วก็ได้ห่างเหินกัน เพราะข้าพเจ้าได้เยี่ยมเยียนอยู่เสมอ พี่เป็นคนมีนิสัยรักพี่น้องเป็นอย่างยิ่ง แม้ว่าข้าพเจ้าจะได้ทำงานเป็นหลักฐานและมีครอบครัวแล้ว ก็ยังห่วงใยข้าพเจ้าอยู่, ตามทุกข้อขอยุ่เสมอ ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นน้องคนสุดท้อง

ถ้ามิได้ถึงแก่กรรม เมื่อบุตรเขียวยังเด็ก ๆ อยู่ ได้ต่อสู้ดำรงชีวิตเลี้ยงครอบครัวด้วยตนเองตลอดมา โดยทำการค้าขาย และมีบำนาญของสามีซึ่งก็ไม่มากมายนัก ได้ให้การศึกษาพวกลูก ๆ เป็นอย่างดี ปัจจุบันพวกลูกได้รับราชการเป็นหลักฐานทุก ๆ คน การจากไปอย่างไม่มีวัน

(๘)

ถัดมาอีก ก็เป็นอันหมดห่วงโย เพราะได้ทำหน้าที่ของ
แม่โดยสมบูรณ์แล้วทุกประการ

การบุญการกุศลที่พึงขอได้บำเพ็ญอยู่เป็นเนืองมิฯ ขอ
จงเป็นอันถึงฆัตถบรรพตให้พึงขอ ได้ประสบแต่สันติสุขใน
สัมปรายภพทุกประการเทอญ

จากน้อง

จรรยา วัตรานนท์

แต่น้ำที่เคารพยิ่ง

เมื่อ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๑๑ เมื่อผมกลับมาบ้านก็ได้รับ
ข่าวร้ายจากแม่ว่า น้ำได้จากพวกเราไปแล้ว ผมใจหาย
และเสียใจอย่างยิ่ง เพราะเมื่ออาทิตย์ก่อนผมยังพบกับน้ำ
ที่บ้าน ซึ่งตามปกติแล้วผมจะพบน้ำในวันเสาร์-อาทิตย์
ถึงแม้ว่าความตายเป็นเรื่องจริงและแน่นอนที่สุด ผมก็อดเสีย
ใจไม่ได้ เพราะไม่คิดว่าความตายจะเกิดกับน้ำได้ถึงเพียงนี้
น้ำเป็นผู้ที่มีสุขภาพดีไม่มีโรคประจำตัว บรรดาหลาน ๆ
ทุกคน ผมคิดว่าน้ำสนิทและใกล้ชิดกับผมมากกว่าหลานคน
อื่น ๆ สมัยที่ผมเป็นเด็ก เวลาไปโรงเรียนผมจะส่งของทาง
กับน้ำซึ่งไปซื้อของมาขายที่บ้าน ผมจะต้องเอารางวัลเดือม
น้ำเป็นผู้ที่มีจิตใจเลื่อมใสและยึดมั่นในพุทธศาสนาอย่างแน่น
แน่น ทำบุญ ตักบาตร และให้ทานแก่ผู้ขาดแคลนเป็น
ประจำ น้ำมีความสุขมากในการได้ทำบุญทำกุศล มีความ

ข้อสุดท้าย มีระเบียบละเอียดถี่ถ้วนต่อการทำงาน รักความ
สงบ เป็นผู้ที่มีจิตใจสูง เอื้อเฟื้อ และเอาใจใส่ต่อทุก
สิ่งของผู้ที่อยู่ร่วมกัน และผู้ใกล้ชิดทุกคน กับดูหลาน
ที่มีความรักเมตตา กรุณา เสมอต้นเสมอปลายเป็นอย่างดี
ตลอดมา ทุกคนที่รู้จักน้ำ มักจะพูดว่า น้ำเป็น “คุณแม่
ตัวอย่าง” เพราะน้ำตัวคนเดียว สามารถเลี้ยงดู ๕ คน
ส่งเสริมให้ได้รับการศึกษาอย่างดี สามารถทำงานเลี้ยงตัว
เองได้ ซึ่งปรากฏว่าลูก ๆ ของน้ำแต่ละคน ต่างประกอบ
อาชีพที่สุจริตและมีเกียรติ

บัดนี้ น้ำได้จากผม จากทุก ๆ คน และทุกสิ่งทุกอย่าง
ไปแล้ว ขอให้กุศลผลบุญและความดีทั้งหลายที่น้ำได้ประ
กอบไว้ ร่วมกับกุศลผลบุญของผมที่ได้กระทำมาบ้าง จง
กลั่นดาลให้ดวงวิญญาณของน้ำที่เคารพ จงประสพแต่
ความสุขในสัมปรายภพ

จากหลาน

ร.ต. อุษณีย์ ชูเอน

แต่อาวี่ที่รักและเคารพียง

พอทราบข่าวว่าอาวี่จากไปอย่างไม่มีวันกลับ หลาน
ตกใจมาก และแทบไม่เชื่อว่าจะเป็นเรื่องจริง เพราะก่อน
ที่หลานจะออกไปปฏิบัติราชการต่างจังหวัดชายแดน เมื่อ
๖ ตุลาคม ๒๕๑๓ นั้น หลานได้มาลาอาวี่ก่อน อาวี่ได้ให้
พรมามากมาย และขอให้หลานเดินทางไปและกลับโดยสวัสดิ-
ภาพ และแล้วหลานก็เดินทางไปและกลับโดยสวัสดิภาพ แต่
อาวี่ดีต้องมาเสียชีวิตเพราะการเดินทางแทนหลาน

การจากไปของอาวี่ครั้งนั้น แม้ว่าจะเป็นของธรรมดา
สำหรับทุกคนก็ตาม แต่ก็เป็นการจากที่รวดเร็วเกินไป โดย
ไม่มีฉี่แวงให้ทราบล่วงหน้าเลย บุตรหลานไม่มีโอกาสได้
รักษาพยาบาล อย่งไรก็ตาม อาวี่ก็ได้จากหลานไปแล้ว
และจากไปอย่างสงบ

ตลอดชีวิตของอาวี่ อาวี่ไม่เคยทำความเดือดร้อนให้
กับใครเลย อาวี่นับว่าเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับคำว่า “แม่”

(๑๒)

ของลูก ๆ โดยแท้จริง เพราะอาร์ (ชาย) ของหลานเลี้ยง
ชีวิตในราชการทหาร ตั้งแต่อาร์ยังสาวอยู่ แต่อาร์ก็ได้
พยายามเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนลูก ๆ ให้การศึกษาเป็นอย่างดี
ทุกคน จนกระทั่งสำเร็จและมีอาชีพเป็นหลักฐาน พอที่จะ
ตอบแทนพระคุณของอาร์ได้ แต่อาร์ก็มาด่วนจากลูกและ
หลานไปเสียก่อน

สำหรับตัวผมเอง แม้จะเป็นเพียงหลานก็ตาม ผมมี
ความเคารพ-รักอาร์เต็มอเท่ามารดาบังเกิดเกล้า เพราะ
ความใกล้ชิดสนิทสนม ความรักใคร่เอ็นดูที่ได้รับจากอาร์
เมื่อสมัยที่หลานยังศึกษาอยู่ จนกระทั่งสำเร็จการศึกษา
แล้วก็ตาม อาร์ก็ยังให้ความรักใคร่เอ็นดู และให้คำแนะนำ
นำสั่งสอนเป็นอย่างดีเช่นเดิมตลอดเวลา ความดีของอาร์ยัง
ประทับใจของหลานอยู่ตลอดเวลาไม่ว่าจะลืมได้ ในการ
จากไปของอาร์ครั้งนี้ หลานขออัญเชิญดวงวิญญาณอัน
บริสุทธิ์ของอาร์ จงไปสู่สุคติในสัมปรายภพ เทอญ.

จากหลาน

ประวิทย์ ชุมเกษียร

ความกตัญญู

อันความกตัญญูเกิดเวทีของชาวไทยเรานั้น ถือเป็น
ประเพณีมีมาแต่โบราณกาล เราจะพบได้จากหลักศิลา
จารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช เมืองสุโขทัย ดังที่
ข้าพเจ้าจะได้อัญเชิญคำจารึกเป็นลายหนังสือไทย ที่ท่านผู้
ชำนาญใน ทาง โบราณคดี ได้พยายาม อ่าน จน ได้ใจความ
ข้าพเจ้าขอคัดตอนหนึ่งว่า

เมื่อชั่วพ่อก กบ้ำเรอต่อพ่อก
กได้ตัวสเนอตัวปลา กเอามาแก้พ่อก
กได้หมากสหมากหวาน อันใดกิน
อร่อยดี กเอามาแก้พ่อก กไปตีกหนึ่ง
วังข้างใต้ กเอามาแก้พ่อก กไปกบ้าน
ที่เมือง ได้ข้างกไ้กวง ได้กบ้ำกไ้กนาง
ไ้กเงินกไ้กทอง กเอามากเอนแก้พ่อก พ่อ
กตายยังก กพรบ้ำเรอแก้ก กดัง
บ้ำเรอแก้ก กพ่อกตายจึงไ้กเมืองแก้ก
หงกลม

นี่เป็นหลักฐานที่ชี้ให้เห็นว่า ประเพณีไทยถือความกตัญญูเป็นหลักใหญ่ในสมัยโบราณ คล้ายจะเป็นมรดกตกทอดเก่าแก่มาก่อน สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช กรุงสุโขทัย เมื่อมาถึงในสมัยปัจจุบันนี้ รู้สึกว่าประเพณีศีลธรรมอันดีของชาวไทยได้เสื่อมทรามลง ดังจะได้เห็นได้รู้จากข่าวสาร ทั้งในหนังสือพิมพ์ประจำวัน และข่าวกระจายเสียงวิทยุอยู่เป็นประจำ เป็นเรื่องที่น่าเศร้าใจอย่างที่เรา ๆ ท่าน ๆ ได้รู้กันแล้ว และภูมิใจที่เราสามารถรักษาประเพณีนี้ตลอดมาจนถึงรัชสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ถือความกตัญญูรู้คุณบิดามารดาปู่ย่าตายาย และครูบาอาจารย์ของผู้พระคุณทั้งหลาย เป็นหลักสำคัญควรปฏิบัติ

แต่บัดนี้ ประเพณีอันดีงามของชาติไทยกำลังจะหมดความหมายลงทุกที ฝ่ายผู้เฒ่าผู้แก่ที่เกิดในรัชกาลที่ ๕ ต่างก็มีความรู้สึกเศร้าใจ บางท่านก็พูดว่า

“ถ้าหากว่าต่อไปผู้คนชาติศีลธรรม ชาติความกตัญญูรู้คุณบิดามารดา ครูบาอาจารย์ ผู้พระคุณทั้งหลาย มากขึ้นกว่านี้ บ้านเมืองก็จะเกิดมีกตัญญู ความเดือดร้อนจะเกิดขึ้นทุกหย่อมหญ้า เพราะคนชวมรกกว่าคนดี ถ้าคน

เราได้ทิ้งประเพณีที่ดงามมาแต่ยุคโบราณ บ้านก็จะไม่
เป็นบ้าน เมืองก็จะไม่เป็นเมือง ข้าพเจ้าเคยอ่านพบ
หลักฐานชาวต่างประเทศบันทึกไว้ ต่อจากหลักฐานศิลาจารึก
ยุคพระร่วงเจ้ากรุงสุโขทัย ก็ได้หลักฐานในยุคสมัยแผ่นดิน
สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้มีจดหมายเหตุบันทึก
ของเอกอัครราชทูตพิเศษ ของสมเด็จพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔
ซึ่งเป็นพระเจ้าแผ่นดินประเทศฝรั่งเศสสมัยนั้น ท่านเอก-
อัครราชทูตพร้อมคณะ ได้เดินทางมาเจริญพระราชไมตรีใน
พระนครศรีอยุธยา ท่านผู้นั้นคือ มงตีเออร์ เดอ ลา ลูแบร์
ท่านได้บันทึกในจดหมายเหตุในปี พ.ศ. ๒๒๓๑ บรรยาย
ถึงเรื่องราวของคนไทยในสมัยนั้นอย่างชัดเจน มีเหตุผล
แน่นอนกว่าฝรั่งอื่น ๆ ที่เคยเขียนมาก่อน ข้าพเจ้าขอคัดมา
เล่าสู่กันฟัง คงจะเกิดประโยชน์บ้าง เพื่อจะได้มีโอกาส
พิจารณาศึกษานิสัยของคนไทยในครั้งสมัยโบราณ ใน
ความเห็นของชาวต่างประเทศที่เข้ามาในกรุงสยาม ได้
กล่าวชมเชยไว้ว่า

กรุงศรีอยุธยาประเทศสยามนั้น ชาวไทยมีนิสัยใจคอ
ความประพฤติในความรู้ดีว่า บุตรมีความรักใคร่เคารพ

อยู่ในโอวาทของบิดามารดา เป็นคนอ่อนน้อมง่าย เชื่อ
ถ้อยฟังคำที่บิดามารดาสั่งสอน ส่วนบิดามารดาก็วางตน
อยู่ในศีลธรรม มีน้ำใจดีมีความเมตตากรุณาให้ความเอ็นดู
อ่อนโยนต่อบุตร ไม่เข้มข้มบังคับบุตรจนเกินไป วางตน
ให้เป็นพี่รักไคร่นับถือ ทำตนเป็นที่พึ่งของบุตร จะกล่าว
ถ้อยคำอันใดก็ล้วนแต่มีเหตุผลทางศีลธรรม ฉะนั้น โอวาท
ของบิดามารดาทั่วไปของชาวไทย จึงมีอานุภาพเป็นคำ
ประกาศที่บุตรจะต้องปฏิบัติ เพราะเป็นการฝึกตนให้เป็น
คนดี บิดามีอำนาจปกครองรับผิดชอบในครอบครัว หาก
บุตรไปก่อเหตุร้าย มีคดีอาญาใด ๆ เกิดขึ้น ในแผ่นดินแล้ว
ถ้าบุตรหลบหนีไปตามจับไม่ได้ บิดามารดาก็จะร่วมรับโทษ
ถูกเพิกถอน โบนัสและถูกจองจำ จนกว่าบุตรจะเข้ามามอบตัว
รับโทษเพื่อถ่ายแทนบิดามารดา ส่วนบุตรเมื่อหลบหนีพ้น
ไปแล้ว เมื่อได้ทราบว่าบิดามารดาต้องรับโทษแทนตัว ก็
มีจิตใจสงสาร ไม่สามารถจะหลบหนีต่อไป ด้วยความ
รักไคร่เคารพกตัญญู ก็หวนกลับมามอบตัว แม้จะถูกโทษ
ถูกขังก็ยอมรับชดากรรม ให้ทางการพิจารณาโทษของ
ตนต่อไป

ท่านลาดู แบร์ คงจะซาบซึ้งถึงชีวิตคนไทยในสมัย
นั้น ที่บุตรมีความกตัญญูทดแทนบิดามารดา จึงได้
เขียนยกย่องไว้อย่างจับใจว่า แม้บุตรจะมีโอกาสที่จะหนี
เอาตัวรอดไปได้ เพราะเกรงกลัวโทษที่จะต้องได้รับ แต่
บุตรก็ไม่ยอมเห็นแก่ตัวทำเช่นนั้น และไม่มีบุตรคนใดที่
จะยอมปล่อยให้บิดามารดาตกเป็นนักโทษ ถูกจองจำแทนตน
แม้จะเกรงกลัวในโทษที่ตนจะได้รับก็ตาม แต่ความกตัญญู
ทดแทนผู้มีพระคุณสูงเหนือกว่าชีวิต จึงเป็นที่น่ายกย่อง
สรรเสริญ

พูดถึงในด้านการอบรมซึ่งบิดามารดามีต่อบุตร ท่าน
เอกอัครราชทูต ลาดู แบร์ ดังได้เห็นจึงได้กล่าวไว้ว่า

คนไทยตั้งใจอบรมฝึกฝนให้บุตร ประพฤติตน อยู่ในที่
ชอบ ให้ได้การศึกษาเล่าเรียน มีอักษาศักดิ์งาม มีความ
สงบเรียบร้อยมีตน พอใจที่จะสงบปากสงบเสียง จะไม่
กล่าวถ้อยคำอันใดที่เป็นการก้าวร้าว ให้เป็นที่ กระทบ กระ-
เทือนจิตใจของผู้อื่น และไม่เป็นที่พอใจของผู้ฟัง สำหรับ
แขกเมืองหรือชาวต่างประเทศ คนไทยมักจะปรึกษาพูด

น้อย จะไม่ยอมพูดอะไรออกมาโดยไม่คิดเสียก่อน และ
จะไม่ยอมพูดในสิ่งที่ไม่จำเป็น ฉะนั้น คำพูดของคนไทยจึง
อ่อนหวาน เป็นที่เชื่อกันได้ว่ามีสัจจะ เพราะพูดออกมา
ด้วยน้ำใสใจจริง

คนไทยมีภาษาที่จะใช้แสดง ความเคารพยกย่อง ให้
เกียรติ เป็นคำผิดแผกกว่าคำธรรมดาสามัญ สำหรับ
ผู้น้อยพูดกับผู้นับถือกว่าภาษาฝรั่งเศส เป็นคำที่ใช้กับเจ้า
นาย และขุนนางผู้ใหญ่ และคนชาวฝรั่งเศสที่มาในนาม
ของราชทูต ก็ได้รับเกียรติ ได้รับคำยกย่องอย่างสูง

เมื่อพูดถึงการศึกษาเล่าเรียน ในสมัย กรุง ศรีอยุธยา
ครั้งรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชนั้น ท่านลาดู แบร์
ได้กล่าวไว้ว่า การเล่าเรียนศึกษาวิชาในครั้งนั้น พระภิกษุ
ดั่งฆ้องทำหน้าที่เป็นครูสอนทั้งอ่านและเขียน ทั้งได้อบรม
ดั่งสอนให้เป็นผู้อยู่ในศีลธรรม สอนให้รู้หลักทางพระพุทธ
คำสอนตลอดจนพุทธประวัติ ยังสอนภาษาบาลีตลอดจน
กฎหมายทางบ้านเมือง ตามธรรมเนียมพระภิกษุดั่งฆ้อง
อุปสมบทใน พระพุทธศาสนา เป็นเวลานานปี ได้ศึกษา

เดาเรียน มีความรู้ลึกซึ้ง เชี่ยวชาญทั้งทางโลกและทาง
 ธรรม ฉะนั้นคนไทยจึงนิยมส่งบุตรเข้าวัดเพื่อรับการศึกษา
 หาวิชาความรู้ต่าง ๆ จากพระภิกษุผู้เป็นผู้เป็นอาจารย์ บาง
 คนก็ให้บุตรหลานของตนเข้าบรรพชาเป็นสามเณร เพื่อ
 ศึกษาด้านศีลธรรมในทางพระพุทธศาสนาหาความรู้ต่อไป

นี่ก็เป็นหลักฐานแสดงว่า คนไทยเราได้ยึดถือความ
 กตัญญูต่อบุคคลที่เป็นหลัก นับแต่สมัยดึกดำบรรพ์ตลอดมา
 จึงมีความอยู่ดีกินดี บ้านเมืองอุดมสมบูรณ์ มีทรัพย์ในดิน
 สินในน้ำ เป็นเมืองแห่งพระบวรพุทธศาสนาเป็นหลักแห่ง
 ความจริง ให้ผลแก่ผู้ปฏิบัติธรรมให้เห็นทันตา และตลอด
 มาจนรัชสมัยแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ก็ได้มีหลักฐานของ
 นักการทูตชาวอังกฤษผู้หนึ่งมีนามว่า ดอกเตอร์ ยอห์น
 ครัวเฟ็ด ท่านผู้นี้ได้บันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ที่ได้พบได้เห็น
 อย่างสนใจของเมืองไทย ในรัชสมัยแผ่นดินของสมเด็จพระ
 พระพุทธเลิศหล้านภาลัยในรัชกาลที่ ๒ แห่งกรุงรัตนโก
 สีนทร์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๖๔ ท่านดอกเตอร์ ยอห์น ครัวเฟ็ด

ได้รับคำสั่งจากท่านผู้สำเร็จราชการ แห่งอินเดีย ของ อังกฤษ
ในสมัยนั้น ให้เป็นทูตเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรีกับ
พระเจ้ากรุงสยามได้กล่าวไว้ว่า

คนไทยในประเทศสยาม มีขนบธรรมเนียมประเพณี
และอารยธรรมสูงสุดในบรรดาชาวชาติต่าง ๆ ในเอเชีย
แถบร้อน ซึ่งตั้งอยู่ระหว่างประเทศอินเดียและประเทศจีน
นี่เป็นหลักฐานพอที่จะเชื่อได้ว่า การบันทึกในลายตาของ
ชาวต่างประเทศชนปัญญาชนในยุคนั้น ทำให้มองเห็น
วัฒนธรรมของไทยสูงเด่น เป็นที่ยกย่องของผู้ที่รู้เห็นของ
ชาวต่างประเทศ ที่ได้คบค้ากับ ชาวไทย ทั่วไป ใน สมัย
โบราณ

บัดนี้มาถึงยุคปัจจุบัน ซึ่งโลกกำลังปั่นป่วนเพราะ
ชาวโลกกำลังเลื่อมโทรมแห่งศีลธรรม มีจิตใจเหี้ยมโหด
ดุร้าย ต่างก็คอยแย่งชิงอำนาจเห็นแก่ตัว โลกกำลังต้อง
การสันติภาพ แต่ความสงบสุขสันติภาพจะมีได้ก็ต้องให้
ชาวโลกเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน และย่อมจะต้องอาศัย
ศีลธรรม มีความเมตตาปราณีเป็นข้อใหญ่ ถ้าจิตใจ
มนุษย์ยังโหดเหี้ยม คอยหาวิธีเอาเปรียบไม่มีศีลธรรม มีแต่

ความหลอกลวง สัญญาใดก็ไม่เกิดผลตราบใด ตราบนั้น
โลกก็จะอยู่ไม่เป็นสุข เรื่องเล็กน้อยก็จะกลายเป็นเรื่อง
ใหญ่โต หากต่างให้ความเห็นอกเห็นใจ มีศีลธรรมรักษา
ถัจจะสัญญา เรื่องใหญ่ก็จะกลายเป็นเรื่องเล็ก เรื่องเล็ก ๆ
น้อย ๆ ก็จะไม่เกิดขึ้น แต่ในปัจจุบันนี้ศีลธรรมและประ
เพณียังไม่สุดต้น วัฒนธรรมและประเพณีเก่าแก่หาได้

สูญสิ้นไปไม่ ยังมีผู้ยึดถือไว้ฝึกฝนอบรมกุลบุตรให้ปฏิบัติ
ได้ผลตลอดมา ข้าพเจ้านึกถึงเรื่องความกตัญญูนี้เพราะว่า

วันหนึ่ง เพื่อนที่รักใคร่นับถือกับข้าพเจ้ามาเก่าแก่แต่
วัยรุ่นได้มาหา เราไม่ได้พบกันมาเป็นเวลาช้านาน แม้เรา
จะอยู่ในพระนครด้วยกัน เพราะต่างคนก็มีภาระกิจที่จะต้อง
รับผิดชอบ ไม่เหมือนเมื่อครั้งวัยหนุ่มไม่มีภาระกิจที่จะต้อง
กังวล เราได้แต่ท่องเที่ยวชื่นเหินต้องได้หัวหกกันขบขัน
เพราะห่วงภาระยังไม่เกิดขึ้น เรายังมีตำแหน่งต่ำ ๆ ใน
ทางญาติเป็นเพียงลูกและน้องและพี่สาวอย่างสูง แต่
ต่อมาเราก็ได้รับตำแหน่งสูงขึ้นเป็นสูง ซึ่งเป็นตำแหน่ง
ภาระที่หนักเบาตามจำนวนสายโลหิตซึ่งเป็นพลเมือง อยู่ใน
ความรับผิดชอบของเรา และในปัจจุบันนี้เราได้รับตำแหน่ง
สูงขึ้นเป็นตาเป็นปู่ ซึ่งแม้ว่าเราไม่อยากจะรับ มันหมาย

ถึงความชราเป็นไม้ที่ใกล้ผุ แต่ธรรมชาติก็ดัดเสียให้เรา
รับจนได้ นี่แหละทำให้เราเหินห่างกันไปนาน ๆ จึงจะได้
พบกันอีกครั้ง เพราะเราต่างมีอาชีพไปคนละทาง

วันหนึ่งเพื่อนได้ค้นหากันในเรื่อง ความ กตัญญู ของ
คนในยุคปัจจุบัน จึงได้ทราบว่าเพื่อนเคยไปอเมริกา และ
การไปอเมริกาคราวนั้น ก็คือโอกาสไปในงานรับปริญญา
ของบุตรชาย และไปแสดงความขอบคุณพ่อกับครูบาอาจารย์
ที่ลูกได้จดหมายยกย่องมาว่า ได้ให้ความกรุณาช่วยเหลือ
ทุกสิ่งทุกอย่างจนได้เรียนจบ ข้าพเจ้าฟังแล้วก็พลอยปลื้ม
ใจ บางครั้งเพื่อนเล่าถึงเหตุการณ์ของบุตรชายเมื่ออยู่
ในอเมริกาให้ฟัง ทำให้ข้าพเจ้าตื้นตันใจไปด้วย ฉะนั้น
จึงคิดว่าความกตัญญูนั้นผู้ใดยึดถือไว้ได้ ย่อมจะเป็นศิริมงคล
แก่ตนเอง และเป็นทวีคูณไคร่เอ็นดูของผู้อื่น เช่นเรื่องบุตร
ของเพื่อนเป็นต้น

เพื่อนได้เล่าว่า “ก่อนที่ผมจะส่งบุตรไปศึกษาต่อต่าง
ประเทศนั้น ผมได้อบรมสั่งสอนถึงความประพฤติในสิ่งใด
ควรไม่ควร สอนให้มีความกตัญญูแก่ผู้ใด ให้รับบุญคุณ
ต่อผู้มีพระคุณ ให้เคารพผู้เฒ่าผู้แก่ นี่เป็นหลักสำคัญที่

ประเพณีอันงามของราชอาณาจักรไทย ผมเองก็ได้รับการอบรม
จากพ่อแม่มาเหมือนกันจึงต้องบอก อย่าได้ทิ้งหลักอันนี้ ขอ
ให้คิดว่าเราเพียงแต่ไปศึกษาเล่าเรียนวิชาความรู้ มิใช่จะ
ไปเอาอย่างประเพณีของเขามาด้วย เพราะโลกได้ยกย่อง
นับถือวิชาความรู้ทางโลกทางวิทยาศาสตร์ของเขา
เจริญก้าวหน้ามาก เป็นที่รู้จักกันทั่วไป แต่ประเพณีของ
เราสอนให้มีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณนั้น มีศีลธรรมข้อ
ดัดยั้งจริต เป็นที่ยกย่องนับถือของชาวต่างชาติแต่ครั้ง
โบราณมาแล้ว บุตรชายของผมคนโต ได้ศึกษาสำเร็จได้
ปริญญาโท และเข้ารับราชการชั้นเอกในปัจจุบันนี้ คนที่
ต้องได้ทำวิทยานิพนธ์ ได้รับการยกย่องในหนังสือพิมพ์ทาง
อเมริกา และบุตรชายคนเล็กได้จากกรุงเทพฯ ไปเรียนต่อ
ที่อเมริกาเมื่อปี ๑๙๕๘ เมื่อไปถึงก็เข้าศึกษาที่ COFFEY-
VILLE COLLEGE, KANSAS; USA. เป็นครั้งแรก
และไปหาบ้านเช่าก็ได้บ้านของผู้เฒ่าต้องด้ามมือกรรยา จึง
ได้ตกลงเช่าห้องอยู่ตลอดมา ท่านผู้เฒ่าทั้งสองนี้ ฝ่ายด้าม
เป็นช่างไม้รับซ่อมแซมสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ เท่าที่คนอายุมาก
จะทำได้ ส่วนรายได้ก็พอเลี้ยงชีพโดยไม่เดือดร้อนนัก ต่อมา

ชายชราผู้เป็นสามีก็ถึงแก่กรรมลง บุตรของผมนักช่วยเหลือ
ทุกคนอย่างในงานศพ เท่าที่พอจะช่วยทำได้

ในงานศพของชายผู้เป็นสามี จึงรู้ว่าหญิงชรา^{นี้}มี
บุตรหลายคน เพราะได้มีพวกบุตรหลานทั้งชายหญิงจาก^{นี้}รัฐ
ต่าง ๆ มาในงานศพตามประเพณี^{นี้}พร้อมหน้ากัน บุตร
ของสามีภรรยาชรา^{นี้} ต่างก็เติบโตมีครอบครัวแยกย้าย
กันไปมีหลักฐานในการงานอาชีพต่าง ๆ กัน บ้างก็เป็น
อาจารย์สอนในมหาวิทยาลัย บุตรทั้งชายหญิงต่างก็มี
รถยนต์ส่วนตัวด้วยกันทุกคน เมื่อมาในงานฝังศพผู้เป็นบิดา
เสร็จแล้ว พวกลูก ๆ ต่างก็พากันแยกย้ายกลับไปที่อยู่ของ
ตน มิได้เหลียวแลสนใจหญิงชราผู้เป็นมารดาว่า ความ
เป็นอยู่จะเป็นอย่างไร คล้ายกับเป็นคนอื่นที่ไร้ญาติขาด
มิตร ไม่ใช่มารดากับบุตร ปล่อยให้หญิงชราผู้เป็นแม่ ได้
รับความเศร้าโศกเสียใจว่าเหวออยู่แต่ผู้เดียว แต่ก็ได้อาศัย
นักเรียนไทยบุตรชายของผมนั่งอยู่ใกล้^{นี้}ชิด เป็นผู้คอยช่วย
เหลือปลอบโยนให้คลาย ความเศร้าโศกระ ถึงถึง สามีที่ตาย
จากไป และช่วยให้ความว้าเหว่น้อยลง บุตรของผมนได้
ปฏิบัติแม่เฒ่าผู้^{นี้}คล้ายกับแก่เป็นญาติผู้ใหญ่^{นี้}อันสนิท ของเรา

ให้ความเคารพนับถือ ให้ความเห็นอกเห็นใจ ทำให้แก
เกิดความรักใคร่เห็นความดีที่บุตรของผมเอาไว้ได้ปฏิบัติช่วย
ทุกอย่างที่จะช่วยได้ จึงทำให้แกคลายความเศร้าโศกลงได้
แกจึงรักใคร่ยิ่งกว่าบุตรของแก ในความรู้สึกปัจจุบันเวลา
นั้น

การที่ต้องเสียสามีของหญิงชรา ทำให้รายได้ในศร
ครองชีพผดเคือง แม้จะมีรายได้จากรัฐบาลให้การสง-
เคราะห์คนชราก็ไม่มากนัก มิได้ทำให้อยู่ดีกินดี ฉะนั้น
นอกจากความว้าเหว่แล้ว การเงินก็ยังอยู่ในขั้นไม่เพียงพอ
ที่สุดต่อมาหญิงชราได้ขายบ้านที่เป็นสมบัติชิ้นเดียว นำ
เงินไปฝากประจำในธนาคาร เพื่อหวังดอกเบี้ยงดี้ยงชีพต่อไป
แล้วมาเช่าบ้านอยู่อีกแห่งหนึ่ง และบุตรชายของผมนักได้มา
เช่ารวมอยู่ด้วยอย่างใกล้ชิดกับหญิงชรา เพราะสงสัยว่าแก
อยู่อย่างโดดเดี่ยว จึงคอยเอาใจใส่ดูแลคอยปลอบโยนให้
แกมีชีวิตแจ่มชื่นขึ้น แม้แต่จะขายบ้านแล้วได้นำเงินไปฝาก
ธนาคาร หวังดอกเบี้ยงดี้ยงยังไม่พอการใช้จ่าย ความดีที่ตน
ของหญิงชราที่บุตรของผม ซึ่งเป็นนักเรียนไทยนั้น ทำ
ให้แกมีชีวิตดีขึ้นบ้าง ที่มีคนเอาใจใส่ช่วยเหลือดูแล

อย่างใกล้ชิด ไม่ต้องขอร้องและไม่หวังสิ่งใดตอบแทน
 หญิงชราซาบซึ้งถึงความคิดของบุตรชายผู้นั้นตลอดมา บาง
 ครั้งหญิงชราคิดถึงพวกลูก ๆ หลาน ๆ ยายอาจจะพบอยากจะ
 เห็น จึงได้เขียนจดหมายไปถึงขอให้พาพวกลูก ๆ หลาน ๆ
 ไปหาแกบ้าง เพราะแกว่าเหว่ แต่ก็ได้รับคำตอบจากพวก
 ลูกว่าเสียเวลาเพราะทางไกล ถ้าคิดถึงหลานจริง ๆ ก็ให้
 หญิงชราผู้แม่ขนรถประจำทางไปหา ฉะนั้นหญิงชราได้
 ประจักษ์กับบุตรชายของผมว่า เงินที่ได้จากการส่งเคราะห์
 คนชรา และเงินที่ขายบ้านฝากไว้ในธนาคารประจำ เพื่อให้
 ได้ดอกเบี้ยมาใช้จ่ายก็ดี แต่ยังไม่พอกับค่าครองชีพประจำ
 เดือน จะขอเงินพวกลูก ๆ ก็เกรงจะผิดหวังจะขายหน้า

บุตรชายผมจึงบอกว่า “ตามประเพณีของไทยเรา
 นั้น บุตรจะต้องเลี้ยงดูบิดามารดาเมื่อเวลาแก่เฒ่า เป็นการ
 ตอบแทนที่บิดามารดาเลี้ยงดูบุตรมา และให้การศึกษา ถ้า
 บุตรมีฐานะดี ก็จะนำบิดามารดาไปอยู่ร่วมบ้านให้มีความสุข
 สบาย ฉะนั้น การที่จะออกปากกับบุตรนั้นไม่เป็นที่ควร
 ละอาย บิดาผมเคยเลี้ยงดูคุณปู่ คุณย่า ให้มีความสุขมา
 แล้ว และก็ได้อั่งสอนให้ลูก ๆ ปฏิบัติตาม แม้ผมจะมา

ศึกษาอยู่ในอเมริกาแล้ว บิดาผม ก็ยังดักเตือน มาทาง
จดหมาย "ให้รักศีลธรรมและประเพณีไว้เสมอ"

หญิงสาวพูดขึ้นว่า "ทำไมประเพณีที่บ้านเมือง
ของเธอถึงได้มีวัฒนธรรมดีเช่นนี้ ทำไมฉันจะได้รู้จัก
กับบิดาของเธอที่ได้อบรมสั่งสอนเธอได้ดี เหมือน
พระเจ้าส่งเธอมาให้^๗เป็นลูกของฉันเมื่อยามชรา เมื่อ
ลูกอันแท้จริงของฉันเขาต่างไม่สนใจ ฉันอยากจะ
จดหมายไปขอบอใจบิดาของเธอ ซึ่งทำให้ฉันมีลูกดั่ง
สุภาพเรียบร้อยเป็นคนไทย ฉันรักเธอมากและซาบซึ้ง
ถึงคุณความดี คิดว่าเธอเป็นลูกรักของฉันตลอดไป
ทำไมประเพณีของเธอผิดกับประเพณีของเรา จะเล่า
ให้เราฟังได้ไหม"

บุตรชายของผมได้บอกว่า "ขนบธรรมเนียมประ
เพณีของเราชาวไทยมีมาแต่โบราณกาลแล้วทำให้บุตรมี
ความเคารพนับถือบิดามารดา มีความกตัญญูทวดที่
ให้ความเคารพนับถือผู้สูงอายุเหมือนญาติสนิท เมื่อ

จะทำให้สิ่งใดพอที่จะช่วยเหลือได้ ก็ช่วยเหลือด้วยความ
เคารพ และเต็มใจ ไม่มีความรังเกียจ นี่ถ้าเป็นเมือง
ไทย พวกบุตรจะต้องมีหน้าที่คอยดูแลเลี้ยงบิดามารดา
เมื่อวัยชราให้มีความสุข ไม่ให้ได้รับความเดือดร้อน
ใด ๆ ไม่ให้บิดามารดาในวัยชราต้องว่าแห้ว จะแหวด
ล้อมไปด้วยบุตรหลาน จะคอยระวังไม่ทำอะไรให้เป็น
ที่กระທกกระທือนจิตใจ เราถือว่าบิดามารดาเป็นพระ
เจ้าของลูก ๆ”

เมื่อหญิงชราได้ฟังเช่นนั้นก็ร้องไห้ พลางพูดว่า “ประ
เพณีของเราไม่สนใจกับคนแก่ เขาปล่อยให้ให้อยู่ตามยถา
กรรม ตามลำพัง”

บุตรของผมนั้นมีความสงัดสาร ขอร้องให้หญิงชราเร่ง
มีจดหมายไปบอกพวกลูกให้มาพร้อมหน้ากันที่บ้าน แยกบอก
ว่ามีความเร่งด่วนจะปรึกษาหารือด้วย ถ้าพวกลูก ๆ มาถึงก็
ขอให้แก้ไขแรงเหตุผลให้ลูก ๆ ช่วยเหลือ หญิงชรา นั้น
แรก ๆ ก็ไม่ค่อยจะกล้าเขียนจดหมายไปนัดพวกลูก ๆ เพราะ
กลัวพวกลูก ๆ จะปฏิเสธก็จะได้อาย แต่ก็ทนคำจูงจอนและ
รับรองจากบุตรชายของผมนั้นว่า คนอเมริกันกับคนไทยก็มี

จิตใจคล้ายกันที่จิตเมตตากรุณา หากชนบทรวมเนียม
ประเพณีที่ปฏิบัติมานั้น ผิดแผกแตกต่างกัน แต่ก็ควรจะปรับ
ปรุงให้เข้ากันได้ ในทางที่ดีงาม คิดว่าบุตรชายหญิงของแ
ม่มีความรู้ คงจะพิจารณาเหตุผล แล้วคงจะเห็นดีเห็น
งามด้วย

เมื่อหญิงชราได้ฟัง และทนคำอ่อนน้อมรบกวนรับบุตร
ชายของผมไม่ไหว ทั้งแถมก็มีความเกรงใจรักใคร่เหมือน
บุตรในได้ จึงจำต้องเขียนจดหมายไปบอกพวกลูกหลาน
ตามคำขอร้อง ครั้นถึงวันกำหนดนัดพวกลูก ๆ ชายหญิงก็
มาขึ้นพร้อมหน้าตามเวลาดนัดไว้ เมื่อบุตรมาพร้อมหน้ากัน
แล้ว หญิงชราจึงพูดขึ้นว่า

“การที่แม่เรียกมาพร้อมหน้ากันนี้ เป็นความคิดของ
นักเรียนไทยซึ่งได้ปฏิบัติแม่ คอยปลอบโยนแม่ให้หายจาก
ความว้าเหว และได้เล่าถึงประเพณีของคนไทย บุตรจะ
ต้องรับเลี้ยงดูบิดามารดาเมื่อยามชรา ไม่ให้ได้รับความ
อนาทรวิธใจในบั้นปลายของชีวิต แม่เขาจะเป็นคนละ
ชาติกับเรา แต่เขาก็ปฏิบัติแม่และช่วยเหลือทุกอย่างเท่าที่

เขาจะช่วยให้ มิได้มีความรังเกียจ เมื่อเขาเห็นว่าแม่มีราย
ได้เล็กน้อย ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ก็ขอให้แม่เรียก
ร้องไปให้พวกลูก ๆ มาพร้อมหน้ากัน เพื่อจะได้หาทางที่
จะช่วยเหลือให้แม่พ้นจากความยากลำบาก เพราะแม่อายุ
มากแล้ว จะอยู่รบกวนพวกลูก ๆ ไม่นานก็จะจากไป
แม่เองก็เกรงใจพวกลูก ๆ ไม่อยากจะรบกวน ไม่กล้าจะ
จะจดหมายไปบอก แต่นักเรียนไทยผู้^{นี้} ได้รับรู้ให้แม่
จดหมายไปบอก ทั้งเขาบอกว่าเขา^{นี้}รู้จักคนอเมริกันดีว่า
เป็นคนมีเหตุผลและศีลธรรมนิสัยคล้ายคนไทย ฉะนั้นแม่จึง
กล้าเขียนไปบอกลูกให้มา นี่แหละเป็นต้นเหตุ ขอให้ลูก ๆ
พิจารณาหาทางให้แม่ได้รับความสบายใจในบั้นปลาย เพื่อ
ให้แม่มีชีวิตอยู่ต่อไปได้โดยไม่ยากแค้นเท่านั้นก็พอใจแล้ว”

พวกลูก ๆ ได้ฟังแม่กล่าวเช่นนั้น ก็มองดูตากัน แล้ว
ก็ขอเวลาประชุมตกลง ขอความเห็นกันก่อนว่าควรจะทำ
อย่างไรดี เมื่อพวกลูก ๆ ของหญิงชราได้ขอความเห็นจาก
พวกพี่ ๆ น้อง ๆ ต่างก็ลงความเห็น ว่า คนชาติอื่นมีประ-
เพณีคุณธรรมได้มาช่วยเหลือมารดาทุกอย่างทุกทาง เพื่อ
ให้คนแก่รู้สึกมีชีวิตจิตใจดีขึ้น ซึ่งพวกเราผู้เป็นลูก ๆ ต่าง

ก็ทอดทิ้งมิได้มาดูแลทุกข์สุขแก่เลย ฉะนั้น ต่อไปฉันขอให้
แบ่งหน้าที่ผดุงกันมาเยี่ยมเยียนแก่เดือนละครึ่ง ส่วนการที่
จะช่วยค่าครองชีพนั้น ต่างคนตกลงสมัครใจจะออกค่า
เลี้ยงดู บางคนพื้นฐานระดับออกให้เดือนละ ๓๐ ดอลลาร์
และบางคนก็ออกให้เดือนละ ๒๐ ดอลลาร์ เมื่อรวบรวม
แล้ว หมู่ชนก็ได้เงินเดือนจากลูกๆ อีกประมาณ เกือบ
สองร้อยดอลลาร์ต่อเดือน เมื่อได้บวกกับดอกเบี้ยที่ได้จาก
ธนาคารและเงินสดส่งเคราะห์คนชรา ก็เกือบสามร้อยดอลลาร์
แล้ว

เมื่อพวกลูกๆ ได้ตกลงกันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว
บอกให้แก่ทราบ หมู่ชนชาติใจจนน้ำตาไหล เพราะแ
มองเห็นอนาคตที่จะพ้นความทุกข์ยากลำบาก เทียวทอด
พวกบุตรสาวบุตรชาย แสดงความขอบใจตื้นเต้นและมีความ
ยินดี ต่อจากนั้นหมู่ชนชาติไม่ว่าเหล่า เพราะพวกลูกหลาน
ผดุงกันมาเยี่ยมเยียนดูแล ทั้งการเงินก็ได้ชัดเจนเหมือน
แต่ก่อน บั้นปลายชีวิตก็คล้ายกับชาวไทยผู้หนึ่งไม่แห้งแล้ง
มีความสดชื่นกว่าแต่ก่อนมาก นับว่านักเรียนไทยได้ทำ
ประโยชน์แก่ตัวแกอย่างดียิ่ง

ต่อมาเมื่อปี ๑๙๖๔ บุตรชายของผมก็ได้ทำปริญญา
 สำเร็จในวิชา BUSINESS ADMINISTRATION, B, SC
 บุตรชายได้จดหมายแจ้งมาถึงผมว่า พวกครูบาอาจารย์ต่าง
 ชื่นชมยินดีที่ได้ทราบข่าวที่แก่ได้ทำให้หญิงชรา ได้พ้นจาก
 ความทุกข์ยากลำบากอย่างหญิงชราทั่ว ๆ ไปในอเมริกา
 มากลายเป็นหญิงชราที่มีบุตรหลานเอาใจได้ และทุกคนช่วย
 ค่าเลี้ยงชีพนอกจากเงินที่ได้จากสังเคราะห์คนชราแล้ว ก็ยัง
 มีพวกลูก ๆ ช่วยเหลือประจำเดือน ผู้รู้และหญิงชราต่างก็
 มีความยินดียกย่องถึงผมผู้เป็นบิดา ที่ได้อบรมให้ความรู้ใน
 ประเพณีศีลธรรมแก่บุตร จนได้สร้างกรรมดีไว้ทางจิตใจ
 มนุษย์ด้วยชนบประเพณีของไทย จนเป็นที่น่าชื่นชมยินดี
 นี่เป็นต้นเหตุที่ผมไปรับบุตรชายเมื่อได้รับปริญญา และถือ
 โอกาสได้ไปเยี่ยมครูบาอาจารย์ ที่ได้รักใคร่บุตรชายของ
 ผม และหญิงชราที่ได้โอดครวญถึงคุณความดีในตัวบุตร
 ชายของผมอย่างฝังจิตใจ ผมได้รับการต้อนรับจากพวกครู
 บาอาจารย์ของบุตรชาย ด้วยการมารับที่สนามบิน และ
 มีการเชิญเลี้ยงอาหารและแสดงความยินดี และพวกลูก ๆ
 ของหญิงชราต่างก็มาต้อนรับแสดงความยินดีกับผมด้วย

สิ่งที่เศร้าใจผมอย่างไม่รู้ตัวในครั้งนั้นคือ เมื่อหญิง
ชราพอรู้ว่าผมจะพาบุตรชายกลับเมืองไทย แก่ก็เสียใจ
ตัดพ้อร้องไห้ร่ำพันออกมา อย่างหมดสติสิ้นตัวว่า

“โธ่ จะเอาลูกชายของฉันไปไหน ลูกชายที่
เป็นคนไทยที่ฉันรักยิ่งชีวิต ถ้าฉันไม่มีลูกชายคน
ฉันต้องตายแน่”

แต่เมื่อแก่ได้สติ แก่ก็แสดงความเสียใจและขอโทษ
ที่แกพูดอะไรออกมาอย่างไม่รู้ตัว น้ำตาของหญิงชราไหล
นองหน้า บุตรชายของผมและตัวผมเองก็อดกลั้นน้ำตาไม่ได้
เมื่อได้พยายามปลอบใจแก่ว่า เมื่อกลับมาเมืองไทยแล้ว
จะพยายามหาโอกาสมาเยี่ยมแก่อีก จะไม่ยอมลืมแก่เป็น
อันขาด เมื่อถึงเวลาที่เราจะออกเดินทางกลับ ก็มีพวกครู
บาอาจารย์ และชาวบ้านต่างก็มีจิตใจอันงามได้มาที่สนามบิน
บิน หญิงชราอุตถ์ห่มมาส่ง แก่แสดงความเสียใจออกเสียใจ
ร้องไห้อาลัยในตัวบุตรชายของผม เราต้องปลอบโยนแก่
ให้สรวลคลายเศร้าไคร้รัก ตัญญาว่าจะส่งข่าวทางจดหมาย
มาถึงแก่เดือนละครั้งเป็นอย่างน้อยตลอดไป ในวันที่ผม

เดินทางจะออกจากอเมริกัน เป็นภาพที่ประทับใจใน
ชีวิตของผมอย่างไม่รู้ลืมตลอดไป จึงอยากจะพูดว่า AL-
THOUGH COFF EYVILLE IS A SMALL TOWN
BUT THE PEOPLE HERE ARE VERY NICE, KIND
AND HELPFUL.

นี่แหละเป็นต้นเหตุทำให้ผมเดินทางไปรับดูที่อเมริกา
หญิงสาวและบุตรชายของผม ก็ได้มีจดหมายโต้ตอบ ดังข่าว
สู่ทุกข์ถึงกันเต็มตลอดมา

ปริญญาดรรมาชาติ

เช้าวันหนึ่งปลายเดือนเมษายน หลังอาหารเช้า
เข้าห้องเตรียมตัวจะออกจากบ้านไปทำงานตามปกติ ยัง
ไม่ทันแต่งตัวเสร็จ เด็กเขามาบอกความแซกมาหา และ
คอยอยู่แล้ว จึงรีบแต่งตัวออกจากห้องทันที ข้าพเจ้าได้
พบกับสุภาพบุรุษ ๓ ท่านที่นั่งรออยู่ก่อน รู้ดีกว่าเรายัง
ไม่เคยพบกัน มาก่อน แล้วท่านทั้ง ๓ ก็แนะนำตัวเอง
ข้าพเจ้าได้รับเกียรติต้อนรับ รู้จัก ท่าน สุภาพบุรุษ ทั้ง ๓ คือ
ท่านหนึ่งเคยเป็นผู้พิพากษามาก่อน และอีกท่านหนึ่งเคย
เป็นนายตำรวจ ปัจจุบันทั้งสองท่านเป็นข้าราชการ บำนาญ
อีกท่านหนึ่งเป็นผู้ที่อยู่ในวงการค้าและอุตสาหกรรม มีชื่อ
เสียงทางสังคม

ท่านทั้งสามในสายตาของข้าพเจ้าเห็นว่า นักธุรกิจ
จะอ่อนวัยกว่าสองท่าน แต่ท่านทั้งสามก็สนิทสนมกันดี
วัยอ่อนแก่คงไม่เป็นอุปสรรคในการคบหาสมาคม หาก

นิสัยและความรู้สึกต่อกัน แล้วเราก็ได้สนทนากันเอง
 ท่านทั้งสามก็ช่วยกันเล่าถึงจุดประสงค์ที่ได้มาหาข้าพเจ้า คือ
 ว่า ต่างก็ได้อ่านเรื่อง “กรรมลิขิต” ซึ่งทางคณะธรรม-
 วาที่ วัดสร้อยทองได้พิมพ์ในวันขึ้นปีใหม่ เกิดความสนใจ
 อยากพบผู้เขียน จึงได้พยายามสืบหาตำบลที่อยู่ ข้าพเจ้า
 ได้กล่าวขอบคุณที่ท่านทั้งสามให้เกียรติอันสูง อดล้าห์ ตาม
 มาจนพบบ้าน

การสนทนากันในเช้าวันนั้น ข้าพเจ้าได้เรื่องราว
 ที่จะเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมมาเล่าสู่กันฟัง เรื่องนี้เริ่มต้น
 ด้วยเวลาไม่นานที่ผ่านมา แต่ก็โยงไปถึงอดีตชีวิตของท่าน
 ผู้หนึ่ง ข้าพเจ้าได้รวบรวมขึ้น เพื่อจะชี้ให้เห็นกรรมดีหรือ
 กรรมชั่ว เหมือนลายบ้านที่ชักใยถึงกัน ซึ่งจะมองด้วย
 สายตามนุษย์ยากที่จะเห็นได้ กรรมดีหรือชั่วย่อมคอยติด
 ตามสนองเพียงอยู่ที่เวลาช้า หรือเร็วเท่านั้น ดังที่ท่านจะ
 ได้ฟังเรื่องราวจากอดีตผู้พิพากษา และ ท่าน นักการ ค้าเป็นผู้
 ผลัดกันบรรยายเรื่องต่อไป.....

วันหนึ่งเวลาเช้าจนจะสิ้นเดือนมีนาคม เราสามคน
 มีผมและอดีตนายตำรวจและท่านนักการ ค้ารวม ทั้งคน ขบถ

เป็นจำนวน ๕ คน กำลังจะออกเดินทางหัดความร้อน
และความอดแอในพระนครไปหาที่สงบและลมเย็น จึงตั้งใจ
ไปพักผ่อนต่างจังหวัด เช้าวันนั้นเราไม่คิดว่าจะเกิดอุปสรรค
ขึ้นแก่รถของเรา เห็นจะเป็นเพราะความประมาทไม่ได้ตรวจ
ดูรถให้เรียบร้อยก่อนออกเดินทาง รถวิ่งไปยังไม่ทันพ้นเขต
อำเภอภายในพระนคร เข็มหน้าบัดวัดความร้อนในรถก็ขึ้น
สูงผิดปกติ แสดงว่าเครื่องยนตร้อนผิดปกติ เราต่างก็
ไม่สบายใจเพราะหมายถึงมีสิ่งบกพร่องของเครื่องยนต์
บางที่เราไม่อาจใช้รถคันนี้เดินทางต่อไปก็ได้ จึงสั่งให้
คนขับนำรถแอบเข้าข้างทาง ลงไปเปิดฝาตู้เครื่องยนต์
มองหาดังบกพร่องที่พอจะเห็นได้ ก็เห็นว่าท่ออย่างหมอนา
ทะลุเป็นรู น้ำพุ่งออกมาจนน้ำจะแห้งหมด จึงเกิดความ
ร้อนจัด พวกเราจึงค่อยสบายใจขึ้นบ้าง เพราะเป็นเรื่อง
ภายนอก เพียงแต่เปลี่ยนท่ออย่างที่ว่าซึ่งไม่ยากนัก ใช้
เวลาไม่นานก็คงเรียบร้อยเดินทางต่อไปได้

เราจึงสั่งให้คนขับนำรถ ไปหาช่างซ่อม รถยนต์ที่ใกล้ที่
สุดในบริเวณนั้นโดยด่วน เพื่อเปลี่ยนท่ออย่างทงบนและ

ต่าง เพื่อป้องกันไม่ให้ท่องเที่ยวทำเหตุซนอีก พวกเราลง
จากรถมองหาร้านขายเครื่องดื่มและอาหารใกล้ ๆ เพื่อเข้า
ไปนั่งคอยเวลากว่ารถจะมาถึงเร็วเรียบร้อย เมื่อเราพากัน
เข้าไปในร้านเครื่องดื่ม ซึ่งไม่ได้ตั้งใจมาก่อน เมื่อหาที่
นั่งได้โตะว่างแล้ว เราก็ดึงเครื่องดื่มตามแต่ใครจะชอบ
อะไร

เรามองดูภายในร้านรอบตัว ก็เห็นมีทั้งคนจีนและ
คนไทย มีทั้งข้าราชการและนักธุรกิจ พวกนายตรวจรถ
เม็ต มีอาชีพต่าง ๆ กัน นั่งเล่นหากันอยู่ในหมู่พวกของ
ตน ไม่ค่อยจะสนใจว่าผู้ใดจะรำคาญ บางคนก็ชอบพูด
คำตาคำล้อกันไป บางคนก็นั่งอ่านหนังสือพิมพ์รายวัน
ไม่สนใจใครจะคุยจะตำใครอย่างไร บางคนทั้งอ่านหนังสือ
พิมพ์ก็คอยฟังผู้อื่นพูด นาน ๆ ก็เงยหน้าขึ้นจาก
หนังสือพิมพ์พูดขัดเสียดี้ แล้วก็นั่งต่อไป

รู้สึกว่ามีคนล้นมากในสถานที่นั้น ซินต้อเลี้ยงเอะอะ
โวยวายของผู้อื่น จึงนั่งลงเป็นปกติอย่างไม่สนใจใคร
ล้นโตะใกล้ ๆ ที่ร้านนี้ ล้นแต่พวกหนุ่มๆ คอยนั่ง
ดื่มกาแฟ คุยไข่มวง บางครั้งก็ถกเถียงการเมืองเรื่อง

สงครามกันไปตามเรื่อง พวกเราใหม่ต่อสถานที่ ใหม่
ต่อเสียงที่ก่อกวนประสาท และเป็นครั้งแรกจึงไม่ค่อยสบาย
ใจนัก แต่ก็ต้องปรับความรู้สึกให้ชินพอมีความอดทนนั่ง
เล่นทนากันได้ในหมู่พวกเราเอง

แต่ไม่ช้าเหตุการณ์ในร้านขายเครื่องดื่ม ก็ค่อย
เปลี่ยนแปลงไป ผู้ที่เข้ามานั่งดื่มกินอาหารเช้า เมื่อเสร็จ
ต่างก็ค่อย ๆ ทอยยแกลยัยพากันออกจากร้านที่ละพวก ที่
ละคนสองคน เหตุการณ์วุ่นวายจ่อแจภายในร้านก็ค่อย
สงบลงบ้าง ไม่ช้าคงเหลือพวกชายหนุ่มโต๊ะข้างประมาณ
๕ คนยังคุยกันเสียงดัง ถกเถียงกันด้วยเรื่องไม่เป็นสาระ
และยังเหลือพวกเราอีกโต๊ะหนึ่ง ทันใดนั้นเราก็ได้ยินเด็ก
หนุ่มโต๊ะข้าง ๆ พุดออกมาด้วยความตื่นเต้น พาดทาง
หนึ่งสี่พิมพทกำลังอ่านอยู่แล้วพุดเสียงดังว่า

เฮ้ย คุณซีวีย์ อ้ายหมอนี่มันโง่ระยำทีเดียว เงิน
เกือบต้องหมิ่น ยังดันเอาไปให้ตำรวจนำไปคืนให้เจ้าของ
เป็นกูปบตะกั๋วหวานไปได้นานทีเดียว เงินเป็นหมิ่นไม่ไช่ซีวีย์
วีย์ คนโง่บัดซบอย่างหนักด้วย”

พวกเราหันไปมองดูโต๊ะที่ผู้พูดเป็นจุดเดียวกัน แต่ยัง
พวกเพื่อน ๆ ต่างก็ถามว่า เรื่องอะไรเกี่ยวกับเงินเยอะ
เยอะอย่างนั้น คนอ่านหนังสือพิมพ์รายวันพูดขึ้นว่า “เรื่อง
คนขับรถแท็กซี่โวย คนโดยสารลืมถุงเงิน ในถุงมีเงินสด
เกือบสองหมื่นอยู่หลังรถ ดันเขาไปให้ตำรวจคืนไปให้
เจ้าของจนได้”

ชายหนุ่มหลายคนมีความเห็นว่า คนขับรถแท็กซี่
เป็นคนเชื่อเป็นคนโง่ แต่ชายหนุ่มในหมู่นั้นคนหนึ่งทำทาง
เรียบร้อยกว่าเพื่อน พูดออกความเห็นอย่างดริตรวงว่า

“ข้าว่าเขาทำถูก เราควรจะสนับสนุนยกย่องเพราะ
การทำความดีนั้นทำยากลำบาก ต้องอดทน มีใจสูงพอ
ยิ่งเรื่องเงินทอง คนเราน้อยคนนักจะทำได้ เพราะจะตัด
ความโลภความอยากได้นั้นยากนัก ที่เขานำเขาไปแจ้ง
ความตำรวจเพื่อนำคืนให้เจ้าของ นับว่าเขาได้ชนะใจตนเอง
ควรที่เราจะยกย่องสรรเสริญ” เราได้ฟังแล้วต่างก็มองดู
ตากัน นึกในใจว่าในหมู่มนุษย์คนใจดำ ก็ยังมีคนจิตใจสูงแทรก
แซงอยู่บ้าง แต่ถึงเกิดดูพวกชายหนุ่มเหล่านั้นไม่ค่อยจะ
พอใจเห็นด้วย เห็นจะเป็นผู้ยังมักเล็ดโลภเห็นแก่ได้อยู่

มาก แต่ก็ไม่กล้าจะขัดแย้ง เห็นจะเป็นเพราะความเกรงใจ
ในความดีก็ได้

ในไม่ช้าชายหนุ่มกลุ่มนั้นชำระเงินค่าเครื่องดื่มแล้ว
ก็พากันออกจากร้านไป บนโต๊ะคงเหลือแต่ถ้วยจานและ
หนังสือพิมพ์รายวันอีกฉบับหนึ่ง เข้าใจว่าเป็นหนังสือพิมพ์
ของร้านเพื่อมิให้พวกลูกค้าอ่าน เราจึงเอามือไป
หยิบหนังสือพิมพ์รายวันฉบับนั้นจากโต๊ะ มาพลิกค้นหาเรื่อง
ที่ชายหนุ่มถกเถียงกัน อยากทราบรายละเอียด ก็เห็น
หัวข้อข่าวว่า “แทกซ์ผู้ซื่อสัตย์”

ในเรื่องนี้มีใจความว่านายช่งเพียว แซ่เฮ้ง อายุ
๒๖ ปี ได้ขับรถแทกซ์หมายเลข ก.ท. ท - ๑๘๓๗๔ ได้
รับคนโดยสารจากประตูน้ำ นำไปสู่ถนนสุขุมวิท ซอย
๕ เมื่อกลับจากส่งผู้โดยสารแล้ว รถแล่นมาถึงราชประ-
สงค์ ก็เห็นถุงกระดาษของผู้โดยสารล้มไว้ที่ทางหลวง
เมื่อหยุดรถก็พบคนขับรถอยู่ในช่องนั้นหมั่นกว่าบาท พร้อม
ทั้งเอกสารและเช็คธนาคารอีกมากเช่นนี้ แทนที่นายช่งเพียว
จะตีใจนึกว่าเป็นตาบ เพื่อจะยึดไว้เป็นสมบัติของตน กลับ
รีบร้อนนำของเหล่านั้นไปแจ้งความ มอบให้นาย ร้อยเวร

ตำรวจสถานีพัฒนาชายเขต ๑ เพื่อจะได้มอบคืนให้แก่
เจ้าของต่อไป เมื่อมอบให้ตำรวจแล้ว นายยังเพียงวกได้
เร่งรีบขับรถออกติดตามเจ้าของเงินในสถานีที่นำไปส่ง เมื่อ
พบตัวแล้วรีบนำตัวมาที่สถานีตำรวจ เพื่อรับเงินคืนต่อไป
เหตุเกิดเมื่อเวลา ๒๑.๐๐ น. คืนวันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๑๑
นายยังเพียงวกอยู่บ้านเลขที่ ๗๗ ถนนพัฒนาชาย

เมื่อเราได้อ่านข่าวละเอียดแล้ว เราก็อดคิดใจไม่ได้
พากันยกย่องตำรวจเจริญ เรายังมีคนดี ๆ อีกมากที่ยังไม่รู้
ไม่เห็น การคอยรถที่เขาไปเปลี่ยนที่อยู่นานนักยังไม่มา เรา
ก็คอยชะเง้อดูตามถนนด้วยใจเป็นห่วง นอกจากเครื่องดื่ม
แล้ว เรายังตั้งไข่ดวกมากินคนจะต้องฟองแล้ว รถก็ยัง
ไม่มา

เราต่างก็ได้พูดกันถึงชายผู้ขับรถแท็กซี่คนนั้น เพื่อ
ถ่วงเวลาคอยรถกว่าจะมาถึง เราพากันยกย่องตำรวจเจริญว่า
ชายขับรถแท็กซี่ผู้นั้นเป็นคนดีหายาก ที่ใดแห่งใดสถานี
ถนนใดมีบุคคลเช่นนี้เข้าร่วมทำกิจการ ย่อมเป็นที่ไว้วางใจ
ได้ว่าการกินการ โกงประกันได้ว่าจะไม่เกิดขึ้น ในยุค

ปัจจุบันนี้หาคนไว้วางใจได้ยาก ล้วนมากมีแต่คนเห็นแก่
ทรัพย์สิน ไม่รักษาศีลธรรมและชื่อเสียงที่จะเสียหาย เป็น
พวกใจดำ คิดแต่ให้ได้มาเพื่อประโยชน์ส่วนตัวอย่างเดียว
พวกนี้หากไปอยู่ที่ใดก็ขาดความซื่อสัตย์ คิดแต่ทุจริต นำ
แต่ความเลื่อมเสียเดือดร้อนไปสู่ที่นั้น ส่วนผู้มีจิตใจสูง
แม้จะยากจนแต่ซื่อสัตย์หากไปอยู่ที่ใด ย่อมเป็นที่เชื่อถือ
ได้ในความสุจริต แม้แต่ของมีค่าที่ได้ง่ายๆ แต่ผิดศีลธรรม
เขาก็ยังไม่ต้องการ เขาจะต้องการอะไรที่ลำบาก ต้อง
เสี่ยงภัยในทางทุจริตยากยิ่งกว่านั้น นับว่าเป็นผู้มีสันโดษ
ที่ควรยกย่องสรรเสริญ

เมื่อเราได้สนทนากันพักใหญ่ แล้วก็นั่งอยู่ครู่หนึ่ง
ท่านผู้เป็นนักธุรกิจจึงเอ่ยขึ้น อย่างบุคคลที่คิด ก่อน ตัดสินใจ
แล้วจึงเล่าเรื่องที่เกิดขึ้นครั้งหนึ่งให้เราฟังว่า

เมื่อครั้งสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้เกิดในทวีปเอเชียใน
ครั้งนั้นมีครอบครัวหนึ่งต้องแม่ลูก มารดาเป็นคนอยู่ใน
ศีลธรรม มีอาชีพสุจริต แม้ความเป็นอยู่จะไม่ดีสมบูรณ์
แต่เป็นคนขยันขันแข็ง อาชีพของมารดาทำได้รอกบปลา
แฉะ และสาบู่ได้หมูหาบขายตามหมู่บ้าน พอเลี้ยงลูก

ชายซึ่งกำพร้าพ่อแม่แต่เล็ก จนได้ให้การศึกษาเท่าที่กําลัง
 ความสามารถของมารดาที่จะทำได้จนเติบโต ความเป็น
 อยู่ในครอบครัวแม้จะไม่ฟุ่มเฟือย แต่ก็ไม่อดคํัตนั้ก ยัง
 พอจะเลี้ยงรายได้ทำอาหารได้บาตรพระสงฆ์ทุกเช้า วันละ
 หนึ่งองค์เป็นประจำ

เมื่อลูกชายเข้าสู่วัยหนุ่ม จำเริญการศึกษาม. ๖ ด้วย
 แรงงานของผู้เป็นมารดา บุตรชายมีความกตัญญูตักตวง
 ต่อมารดาบังเกิดเกล้า ก็อยากจะแบ่งเบาภาระของมารดา
 ผู้มีพระคุณ จึงออกหางานทำช่วยหาเงินมาเลี้ยงดูมารดา
 ต่อมาได้มีโอกาได้เข้าไปเป็น คนรับใช้ อยู่ในบาร์ ชายเหล้า
 แห่งหนึ่ง บาร์ยอมเป็นที่พักหาความดำรงอยู่จนคลายอารมณ์
 ของบุคคลทั่วไปที่มเงินจ่าย คืนหนึ่งหลังจากบาร์ได้ปิดแล้ว
 ชายหนุ่มก็เดินกลับบ้านเป็นประจำทุกคืน แต่คืนนั้นเมื่อ
 เดินออกมาจากบาร์ ก็มองเห็นกระเป๋าชองหนังใบหนึ่ง
 ตกอยู่ที่ข้างถนน ไม่ห่างไกลจากหน้าประตูบาร์มากนัก
 เข้าใจว่าเพิ่งจะทำตก ชายหนุ่มจึงก้มลงเก็บขึ้นมาเปิดตรวจ
 ดู ก็เห็นมีธนบัตรใบละพันอยู่ ๕ ใบ และมีธนบัตรปลีก
 ย่อยและเศษเงินรวมอยู่ด้วย นอกจากนั้นยังมีเช็คนาคาร

เอกสารต่าง ๆ อยู่ในนั้น ชายหนุ่มตื่นตื่นรีบเก็บกระเป๋า
เงินยัดใส่กระเป๋าทางเกง รีบเดินกลับบ้านด้วยหัวใจเต้น
แรงผิดปกติ เพราะไม่เคยพบเงินมากมายเช่นนี้มาก่อน
และไม่เคยคิดว่าจะได้พบ

ครั้นมาถึงบ้าน ก่อนจะเข้าไปหามารดาซึ่งกำลังรอ
คอยดูชายอยู่ในบ้านยังไม่นอน ชายหนุ่มไม่ลืมที่จะปิด
ประตูเรียบร้อยแล้วก็หยิบเอากระเป๋าเงินออกมาเปิด ตรวจสอบ
ให้แน่ใจอีกครั้งหนึ่ง แล้วจึงรีบเข้าไปหามารดา พูดด้วย
ความร่อนรนและเสียงต่ำ ๆ ว่า

“แม่จ๋า ฉันเก็บกระเป๋าเงินของใครก็ไม่รู้ ทำตกไว้
ข้างถนน ในกระเป๋ามีเงินสดห้าพันกว่าบาท และมีเช็ค
ธนาคารญี่ปุ่นสั่งจ่ายเงินสดตั้งสองแสนบาทจะแม่”

มารดาของเด็กวัยหนุ่มได้ฟังก็พลอยตื่นตื่น ตบอก
พลางพูดว่า “ตายละลูก ใครเผดอ ประมาททำเงินตลได้
มากมายน่าสงสัยจริงๆ ถ้ารู้ตัวว่าเงินหายหมดเขาคง
ตกใจเสียตายแน่ละลูก แม้คิดว่าลูกควรจะรีบนำเอาไปสืบ
หาเจ้าของ คืนไปให้เขาเสีย ถ้าหากไม่พบเจ้าของก็นำเอา

ไปให้ตำรวจให้เขาประกาศสืบหาเจ้าของ อย่าเอาของคนอื่นเขาไว้ให้หนักอกหนักใจเราทำไม เพราะไม่ใช่ทรัพย์สินสมบัติของเรา แม้เราจะยากจน แต่เราก็อยู่ในศีลในสัตย์ มีใจเที่ยงธรรม เราไม่ต้องการของคนอื่นมาเป็นของตัวเรา ต้องนึกถึงอกของคนที่เขาทำตกบ้าง เป็นเราจะรู้สึกอย่างไร ลูกลองนึกดูให้ดีว่ามีใครมาเหล้าจนขาดสติบ้างในคืนนี้ และในกระเป๋าเงินมีหลักฐานอะไรพอที่จะนำทางไปหาเจ้าของเงินบ้างลูก”

ลูกชายได้ฟังก็นั่งอยู่ครู่หนึ่ง กับออกกับมารดาว่า
 “หลักฐานในกระเป๋าเงินก็มีจะแม่ เป็นนามบัตร ฉันยังไม่แน่ใจ แต่ฉันเพิ่งนึกออกแล้วว่า คืนก่อนที่บาร์จะปิด มีชายคนหนึ่งแถมมากับเพื่อน แถมมาจากไหนไม่รู้ แล้วมาติดมตอที่บาร์ออกจนเมามาก เมื่อจะปิดบาร์ เพื่อนที่มามีด้วยต้องเรียกคนขับรถของแก เข้า มาช่วยพยุงแก ออกไปจากบาร์ ชายคนนั้นตามปรกติก็เป็นคนใจดี ฉันเข้าไปรับใช้แกครั้งใด แกก็ให้เงินฉันเป็นพิเศษเสมอ เมื่อคืนนั้นแกเมามากจะแม่ ฉันคิดว่ากระเป๋าเงินนั้นเป็นของแกแน่ แต่ฉันไม่เคยรู้จักชื่อแก บ้านช่องอยู่ที่ไหนก็ไม่รู้ แต่พรุ่งนี้เช้า

ฉันจะไปหาบ้านและซื้อตามนามบัตร คงจะรู้แน่ว่าจะใช่หรือไม่”

มารดาได้ฟังลูกชายพูดเช่นนั้นก็บอกว่า “ก็แล้วละ
ลูก พรุ่งนี้ก่อนจะไปทำงานก็ไปหาเจ้าของกระเป๋าสเงิน เมื่อ
พบแล้วก็ถามเขาให้แน่ใจเสียก่อน มีหลักฐานพอใจแล้ว
จึงมอบให้เจ้าของเขาไป จะได้หมดห่วง”

เด็กหนุ่มรับปากว่าจะจัดการตามความเห็นของมารดา
คืนนั้นชายหนุ่มตื่นตื่นกลัวกระเป๋าสจะหาย จึงเอามือจับกุม
ไว้เมื่อเวลาหลับ วันรุ่งขึ้นออกจากบ้านแต่เช้าพร้อมด้วย
กระเป๋าสเงิน เทียบติดตามหาเจ้าของ ตามตำบลและชื่อ
ที่อยู่ในนามบัตร เมื่อได้พบบ้านและเลขบ้านถนนตำบล
ตรงกัน ปรากฏว่าเป็นบ้านใหญ่โตภูมิฐาน ล้มเป็นผู้
มั่งคั่งในตำบลนั้น จึงกดกริ่งหน้าบ้าน เสียงสุนัขในบ้าน
เห่ากันเกรียวกราว คอยอยู่ครู่หนึ่งก็ผุดกลางคนออก
มาเปิดประตู เด็กหนุ่มถามหาชายผู้มีนามในบัตร หญิง
ผู้นั้นก็นำตัวไปนั่งรออยู่ในบ้านครู่หนึ่ง ชายเจ้าของ
บ้านก็ลงมาจากชั้นบนของตึก พอเห็นหน้าเจ้าของบ้าน
ชายหนุ่มก็จำได้คิดว่าไม่ผิดตัว คงเป็นเจ้าของกระเป๋าสเงินแน่

แต่หน้าตาเจ้าของบ้าน ร่วงโรยไปมากเหมือนคนอดนอน
 ชายเจ้าบ้านเห็นชายหนุ่มก็จำได้เช่นกัน ชายหนุ่มรีบยื่นช
 วยมือไหว้ ชายเจ้าของบ้านยกมือขึ้นรับไหว้แล้วบอกให้
 นั่ง พลังถามออกไปด้วยใจเอ็นดูว่า

“ขอบใจที่เธอมาหาฉันแต่เช้า คงจะมีธุระเกี่ยวกับ
 ฉันหรือ”

ชายหนุ่มรีบพูดขึ้นว่า “เมื่อคืนท่านได้ทำอะไรตก
 หายบ้างหรือเปล่าครับ?”

พอได้ยินคำถามเช่นนั้น เจ้าของบ้านก็แสดงกิริยาตื่น
 เต็ม ดวงตาแจ่มใสขึ้นทันที พลังรีบพูดว่า “หายชิ
 กระเป๋าเงินตกหายเมื่อคืนนี้ ไม่รู้ว่าตกหายที่ไหนเพราะเม
 มาก กำลังมีความวิตกกฤตทุกซอมนอยู่คนเดียว เมื่อคืนนอนกลับ
 มาถึงบ้าน พอรู้ว่ากระเป๋าสเงินหาย ฉันก็ตกใจมาก เกือบ
 หายเมา เพราะในนั้นมีเช็คจำนวนสองแสนบาทอยู่ด้วย
 หายง่ายเช็คฉบับนี้ ก็เดินทางไปญี่ปุ่นแล้ว ถ้าหายคง
 ยุ่งกันใหญ่ ไม่รู้ว่าจะติดต่อกับผู้ตั้งจ่ายได้ที่ไหน กว่าจะ
 จะได้คงเสียเวลาอีกนาน แต่ก็ยังไม่แน่ใจว่าจะเรียบร้อย”

ท่านเจ้าบ้านพูดทวงระยะครู่หนึ่ง พอดีเด็กหนุ่มจะพูดขึ้น ท่านก็ยกมือห้ามแล้วพูดต่อไปว่า “ประเด็นก่อนนี้ฉันรู้ว่าเธอได้เก็บกระเป๋าสเงินได้ ทำให้ฉันดีใจจนพูดอะไรไม่ถูก ของที่คิดว่าจะสูญมากกว่าแต่กลับได้คืนในระยะไม่นานเพียงข้ามคืน ความรู้สึกตื่นเต้นเป็นธรรมดา เมื่อคืนนอนหลับ ๆ ตื่น ๆ ตลอดคืน เหมือนฝันร้ายตั้งใจจะไปแจ้งความตำรวจ และจะไปอายัดเช็คนับนั้นที่ธนาคาร ถ้าหากไปอายัดเช็คนั่งจ่ายคนเดียวกัน แต่จ่ายให้ผู้อื่นที่จำนวนเงินเท่ากัน เราก็เห็นจะเคราะห์ร้ายเพราะจำหมายเลขเช็คไม่ได้ คุชียความยุ่งยากมากมายเพียงไร ที่สุดเรื่องลงเอยอย่างไม่เคยฝัน ฉันจึงอยากจะพิสูจน์แสดงหลักฐานให้ตรงกับความจริงว่า กระเป๋าสเงินที่เธอเก็บได้นั้นตรงต่อความจริงหรือไม่ หลักใหญ่ที่จะพิสูจน์ก็คือ มีธนบัตรใบละหนึ่งพันบาทห้าใบ และมีเช็คธนาคารญี่ปุ่นจ่ายเงินสดสองแสนบาทถ้วน นอกนั้นธนบัตรปลั๊กย่อยที่จำไม่ได้ และมีหนังสือเอกสารและนามบัตรของฉันอยู่ด้วย นี่ก็เห็นจะพอเป็นหลักฐานพิสูจน์ว่าฉันเป็นเจ้าของอันแท้จริง ”

เด็กหนุ่ม หยิบ กระเป๋าเงิน ออก จาก กระเป๋า ทางเกง
 พดางประคองส่งมือส่งให้ด้วยความเคารพ แล้วพูดว่า
 “ผมไม่มีความสงสัยว่าไม่ใช่ของท่านแต่แรกแล้วครับ แต่
 เมื่อท่านยังไม่ให้ผมทำอะไร ก่อนที่ท่านจะแสดงหลักฐาน
 เสียก่อน ผมก็ยังเคารพในความเป็นธรรมของท่าน”

ท่านผู้นั้นยื่นมือมารับกระเป๋าไปแล้ว ขอจับมือชาย
 หนุ่มแน่น พูดว่า “เธอเป็นคนดีมาก ฉันต้องขอ
 ยกย่อง จาก ความจริงใจ เธอทำให้ฉันตื่นตัวใจมาก
 ฉันไม่คิดว่าจะได้ของคืนเร็วอย่างนี้ นี่ก็เสียใจว่าต้องสูญเสีย
 ฉันรู้ตัวว่ามีส่วนเสียมากเหมือนกัน และเป็นอันตรายด้วยคือ
 ฉันชอบเมาเหล้า เช่นเมื่อคืนนั้นฉันเมามาก เป็นคนอ่อนเก็บ
 ไม่ใช่เธอ ฉันก็ต้องสูญเสียเงินจำนวนนี้ แต่ยังมีเอกสาร
 สำคัญอยู่ในนั้นด้วย เหล้าเมาแล้วมันก็ให้โทษอย่าง
 แหะระ ฉันคิดจะเลิกดื่มเสียที”

พูดแล้วก็ถอนใจยาว พดางก็เปิดกระเป๋าออกดู เมื่อ
 เห็นทุกสิ่งเรียบร้อย ก็หันมาถามเด็กหนุ่มว่า “เวลานี้
 เธออยู่ที่ไหน หมายถึงบ้านที่พักอาศัย”

เมื่อเด็กหนุ่มบอกตำบลที่อยู่ให้ทราบแล้ว ท่านเจ้าบ้านก็นั่งคิดอยู่ครู่หนึ่งพลางพูดว่า “แถวนี้มันที่ล้น มีคนอยู่กันยัดเยียดมากนี่”

เด็กหนุ่มตอบว่า “ใช่แล้วครับ ที่นั่นล้นมากเป็นพอกหาเช่ากินค่าอยู่ครับ”

ท่านเจ้าบ้านถามต่อไปว่า “ที่บ้านเธอมีใครอยู่บ้าง เช่น พ่อแม่พี่น้องเป็นต้น แล้วมีการงานทำทุกคนหรือเปล่า ?”

เด็กวัยรุ่นตอบว่า “ผมอยู่สองคนกับแม่ครับ พ่อผมเสียแต่ผมเล็ก ๆ แม่ผมเลี้ยงผมมาด้วยการทำไร่ไถนาปลูกนาและค้าขายได้หมูขาย ทุกวันนี้แก่ชราอยู่ แต่กระเดียดกระเจาขายแทนจะหาบเหมือนแต่ก่อน ผมก็โตพอออกมาทำงานได้แล้ว ก็ไม่อยากให้แม่ลำบาก อยากให้แม่อยู่บ้านเฉย ๆ แต่แม่ก็ไม่ยอมอยู่เฉย ๆ เพียงแต่ขายน้อยลง เรื่องกระเป๋าสเงินของท่าน แม่ก็เป็นคนด้นดิบให้ผมรีบเอามาคืนท่าน แม่บอกว่าอย่าเอาไว้นานจะเป็นห่วงเปล่า ๆ เพราะไม่ใช่ของเรา จะทำให้เป็นทุกข์

ทั้งต้องฝ้าย เมื่อคืนนี้ผมก็นอนไม่ค่อยหลับเหมือนกันครับ
ผมกลัวว่ามันจะหาย เมื่อส่งคืนให้ท่านแล้วผมก็สบายใจ
เพราะไม่ต้องเป็นห่วงว่ามันจะหายอีก”

เจ้าบ้านตนตั้งใจเมื่อได้ยินเด็กวัยรุ่นพูด ท่านได้ลุก
ขึ้นมาถอดเสื้อคลุมไหล่แล้วพูดขึ้นว่า “เด็กวัยรุ่นอย่างเธอ
หายาก แม่เธอก็เป็นคนดีมาก ถึงจะยากจนก็มีจิตใจสูง
มีศีลธรรม ฉันขอจดจำและยกย่องคุณความดีอันอย่าง
จริงใจ” พูดแล้วท่านผู้นักหยิบกระป๋ายไปนั้นเปิดออกอีก
ครึ่งหนึ่ง หยิบขนมปังไบจะพันออกมาสองใบ พลางพูด
ขึ้นว่า “ฉันอยากจะตอบแทนที่เธอนำกระป๋ายเงินมาคืนให้
ฉัน นี่เงินเพียงเล็กน้อย เมื่อจะพูดถึงค่าของความคิดแล้ว
ถึงเหล่านักไม่มีค่าอะไรเลย” พูดพลางก็ยื่นขนมปังไบจะ
พันให้สองใบ แล้วพูดต่อไปว่า “หนึ่งพันสำหรับเธอ
ผู้มีใจงาม ที่ไม่ยอมรับเอาทรัพย์สินผู้อื่นมาเป็นของตัวเอง
และอีกหนึ่งพันบาทสำหรับมารดาของเธอ ที่ได้อบรมลูก
ให้มีคุณธรรมสูง และฉันขอฝากขอบใจไปยังมารดาของ
เธอด้วย หากฉันมีเวลาจะไปเยี่ยม และขอบใจมารดาเธอ
ที่บ้าน”

ชายหนุ่มวัยรุ่นก็ลงกราบรับรางวัลด้วยความ ตื่นเต้น
ใจ แล้วกล่าวขอบพระคุณ หลังจากนั้นต่อมาเหตุการณ์
ชีวิตของมนุษย์ไม่มีอะไรแน่นอน ไม่ว่าจะเป็นคนดีและ
คนชั่ว ย่อมประดังเหตุการณ์ปัญหาชีวิตด้วยกันทุกคน
ตามแต่กรรมที่สร้างขึ้นมาแต่ครั้ง อดีต จะตาม มา ด้านของ
ไม่สามารรถรู้ได้ว่า จะมีสิ่งใดเกิดขึ้นแก่ชีวิตในอนาคตต่อไป
เช่นเดียวกับเด็กวัยรุ่นได้ประสบ แม้การเจ็บป่วยก็เป็นของ
ธรรมดา ทุกรูปทุกนามจะหนีไม่พ้น การป่วยย่อมจะนำ
ความทุกข์ยากลำบากมาสู่ผู้ที่หาเช้ากินค่ำไม่น้อย เด็กวัย
รุ่นผู้นี้เช่นเดียวกัน เห็นจะเป็นเพราะร่างกายไม่เหมาะสม
ที่จะต้องตรากตรำงานอย่างหามรุ่งหามค่ำ อบอุ่นในที่ดิน
เหลือน้อยนิด อาจเรียกว่าแพ้ ไม่เหมาะสมกับสุขภาพ
ทางร่างกายแต่ละบุคคล ที่สุดเด็กวัยรุ่นก็ล้มป่วยลง ต้อง
รักษาพยาบาลกันนานวันกว่าจะหายปกติ การงานที่เคย
ทำก็หยุดลงต่อไป เพราะทางบาร์ไม่สามารถจะให้ขาดงาน
นานวันได้ ทั้งทางบาร์ได้เปลี่ยนเจ้าของและผู้จัดการใหม่
จึงไม่สนใจกับคนรับใช้ตำแหน่งไม่สำคัญอะไรนัก หากคน
แทนได้ง่าย ทั้งต้องการดื่มน้ำมากกว่าบุรุษ การป่วยแล้ว

ตงงานก็เป็นเรื่องหนักอยู่แล้ว สำหรับชีวิตคนหาเช้ากินค่ำ
 ต่อมากลับซำราย หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า ผีซำตามพลอย
 หรือเรื่องความจ้วไม่ทันหาย เรื่องความควายเข้ามาแทรก
 เพราะต่อมากลถูกขับไรรอดนอกจากที่เคยอยู่เคยอาศัย แม้
 จะเป็นบ้านที่เรียกว่ารงนอน เพียงแต่พออยู่พออาศัยพักผ่อน
 หดับนอน กันแตกกันฝ่นกิด แต่มันก็ยังเรียกว่าบ้านที่เคย
 อยู่อาศัยแต่อ่อนแอออก จะต้องค้นวนไปหาที่อยู่ใหม่
 ตามวิถีชีวิตจะนำไป

นี่เป็นชีวิตของมนุษย์ที่ต้องเผชิญอยู่ตลอดเวลาที่ยังมี
 ลมหายใจอยู่ในโลก เราจะพบได้ทั่วๆ ไปแต่ละคน แต่
 ละครบคร้ว จะหาความสุขความสบายใจนั้นยากนัก เกิด
 เป็นคนย่อมจะมีทุกข์ด้วยกันทุกคน ผิดแต่ทุกข์คนจะอย่าง
 คนละทางย่อมแตกต่างกัน แล้วแต่ชนชั้นผู้อำนาจราชศักดิ์
 หรือผู้มั่งคั่งทรัพย์สินเงินทองและยากจนเข็ญใจ ย่อมจะมี
 ปัญหาคนละอย่าง ดังที่รวมจุดทุกข์เดียวกันก็คือ เมื่อ
 เกิดแล้วก็ต้องแก้ต้องเจ็บ บั้นปลายคือความตาย ไม่มี
 ใครหนีพ้นไปได้

เด็กวัยรุ่นคนหนึ่งได้ประสบปัญหาแรก คือการเจ็บป่วย ไม่สามารถจะทำงานได้ก็ต้องออกจากงาน ชำยังต้องถูกรอดถอน บ้านที่เคยอยู่อยู่ที่เคยนอน โยกย้ายหาที่อยู่ใหม่ ด้วยแต่ปัญหาหนัก ๆ เกินกว่าเด็กวัยรุ่นธรรมดา ยากที่จะอดทนได้ แต่เด็กผู้นี้มีมารดาดี แม่จะเป็นเพียงแม่ค้าขาย ได้กรอกปลาแกม ลากูได้หมู แต่ก็คอยอบรมให้กำลังใจ ลูกชายอยู่ตลอดเวลา ปลอบจิตใจให้ลูกชายอดทน มีจิตใจเข้มแข็ง เมื่อเห็นลูกคิดมากเกินไปหมองก็จะปลุกปลอบว่า “เกิดมาเป็นคน เราต้องต่อสู้เพื่่อมุ่งทำความดี เราอยู่ในพุทธศานานะลูก จำไว้ ลูกได้ทำความดีตลอดมา แม่ภูมิใจในตัวลูกของแม่มาก จงอดทนทำต่อไป อย่าให้ความชั่วทำลายความดีที่ลูก ได้ต่อสู้หาสร้างเสริม ไว้มากแล้ว หากลูกสร้างกรรมทำชั่วครั้งเดียว ความดีที่ต่อสู้หาทำไว้ ก็จะถูกทำลายลงหมด ผลดีที่จะให้ผลตามสนองใน โอกาสอันควรก็จะสิ้นสุดลงด้วย”

เด็กหนุ่มเป็นผู้มีความกตัญญู เคารพมารดาบังเกิดเกล้า ก็ปฏิบัติอยู่ในโอวาทไม่ยอมปฏิบัติในทางที่ผิด จึงมีความอดทนต่อไป อยู่มาวันหนึ่งชายหนุ่มนี้ก็ถึงดาร์มารดา

ที่ได้อุตส่าห์ทำจนมได้กรอก ปลาแหม่ ลากูได้หมู ได้
 กระจาดกระเดียดไปเที่ยวขาย เพื่อนำเงินมาเลี้ยงตัว ความ
 สงสารมารดาทำให้กลุ้มใจ เพราะตัวเองก็หายจากการ
 บัวยใช้มีร่างกายแข็งแรงเป็นปกติแล้ว ทั้งตั้งใจอยาก
 จะให้มารดามีความสุข ไม่ต้องไปขายของให้ลำบาก แต่
 ตัวเองก็ยังหางานทำไม่ได้ เงินทองก็ไม่มี แม้มารดาจะ
 เก็บเงินไว้ก็ต้องมาใช้ เมื่อตัวบัวยยังต้องขนย้ายหาที่
 อยู่ใหม่ เงินที่เคยเก็บไว้ก็ไม่มีเหลือได้อาศัยมารดาเที่ยว
 ขายของพอเลี้ยงท้องไปวันหนึ่ง ๆ

เด็กหนุ่มเคยออกจากบ้านแต่เช้า เที่ยวเดินทางมาทำ
 มาแล้ว เป็นเวลาแรมเดือน ๆ ก็พบแต่ความผิดหวัง เพราะ
 ตัวเองก็มีความรู้เพียง ม. ๖ ซึ่งถ้าจะใช้วิชาหนังสือก็ยังด่า
 ไป เพราะยังมีนักศึกษาที่มีความรู้สูงอยู่มากมาย บางคนก็ยัง
 หางานไม่ได้ ครั้นจะเอาแรงเข้าแบกหามเพื่อแลกเปลี่ยน
 เงิน ตัวเองก็เป็นคนแบบบางไม่แข็งแรงพอ ครั้นจะหา
 งานที่ไม่ต้องออกแรงและไม่ต้องใช้วิชาความรู้ก็หายาก เพราะ
 งานแบบนั้นที่ไหนก็เต็มหมด ตั้งใจว่าจะไม่เลือกงาน ขอให้
 เป็นงานสุจริต แต่ก็หาไม่ได้

เช้าวันนั้น ชายหนุ่มเข้าไปหามารดาแล้วกราบลง บอกว่า จะออกไปพยายามเที่ยวหางานทำตามเคย มารดาก็บอกว่า “จงไปเกิดลูก อย่าท้อใจ คนเราก็กเกิดมาทุกคน อยู่ได้ด้วยความหวังว่า วันหนึ่งไม่ได้อะไรก็ค่อยพ่รุงน ถ้าไม่ได้อะไรค่อยต่อ ๆ ไป ความอดทนจะเกิดพลังขึ้นทางจิตใจ เข้มแข็ง ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคใด ๆ ที่จะเกิดขึ้น เอาความดีชนะความชั่ว ทุกสิ่งไม่พ้นความพยายามในทางดีหรือลูก เชื่อแม่เกิด ความดีของลูกคงเด่นวันหนึ่งข้างหน้า”

ลูกชายพูดว่า “ฉันก็คิดอย่างแม่พูด ถ้าฉันได้งานทำเป็นหลักฐาน ฉันจะไม่ยอมให้แม่ไปเที่ยวขายของอีกต่อไป ฉันถึงตัวแม่ เพราะเป็นผู้บังเกิดเกล้ามีพระคุณต่อลูกมาก ที่ต้องลำบากเพราะเรายากจน ต้องหาเลี้ยงลูกตั้งแต่เด็กจนใหญ่”

ผู้เป็นมารดาหัวเราะ พลังเขามีอูบหลังลูกชายด้วยความรักและเอ็นดู แล้วพูดว่า “ความจริงเราก็ไม่ลำบากยากแค้นอะไรมากนัก แม่ขายของทำให้แม่สบายใจ เพราะได้ออกก้าลงเดินไปบ้านโน้นข้างบ้านนี้บ้าง วันหนึ่ง ๆ ได้

มีโอกาสดีนกดับถึงบ้าน กินข้าวกินปลาแล้วนอนหลับสบาย แต่ที่ลูกมีความคิดกตัญญูเช่นนี้ ความดีย่อมจะคุ้มครองลูก ตลน้าไม่ไหลตกไฟไม่ไหม้ ถึงจะยากจนก็ไม่นาน เชื้อแม่เกิดลูก ทำใจดี ๆ ไว้”

ลูกชายพูดขึ้นว่า “แต่ฉันจะอายใจจะแม่ โตแล้วพอจะหาเลี้ยงแม่ได้แต่ฉันยังให้แม่หาเลี้ยง ฉันอายชาวบ้านเขาจะแม่”

มารดาปลอบบุตรชายด้วยความรักอย่างสุดซึ้ง “โออย่าคิดมากไปเลยลูก ที่ลูกทำอย่างนั้นก็แสดงความดีของลูกออกมาให้แม่เห็นแล้ว แม่ก็ภูมิใจในตัวของตัวเอง ที่มียูแม่มจะมีเพียงคนเดียว แม่ก็พอใจและดีใจ ขอลูกอย่าคิดมากไปเลยนะเชื้อแม่เกิด งานหาได้ก็ได้ หาไม่ได้ก็ช่างอย่าไปวิตกทุกข์ร้อนอะไร ทำใจให้สบาย แม่คิดจะบอกกับลูกหลายครั้งแล้วว่า ก่อนลูกจะออกจากบ้านไปทำอะไรก็ควรจะกราบพระเสียก่อน ทำจิตใจให้สงบระงับถึงท่านลูกอย่าคิดว่าเป็นการงมงาย แต่เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตัวเอง การเชื่อหลักธรรมคำสอนไม่มีทางเสีย จะมีแต่ความเจริญรุ่งเรืองในชีวิตของเรานะลูก”

ดู ชายเป็นคนว่าง่าย เมื่อได้ยินมารดาแนะทางคิด
 กิจหาอุปมาจุด แลownงพนมมือระลึกถึงแต่คุณความดี
 ของพระ แลownก้มลงกราบสามครั้ง ตามที่มารดาเคยสั่ง
 ดอนมาแต่เด็กจนโต แลownก็ออกจากบ้าน

วันนั้นได้พยายามเที่ยวหางานทำตามห้างร้าน แต่ก็
 ผิดหวังเช่นเคย เด็กหนุ่มแทบจะหมดอาลัยในชีวิตที่ไม่
 ดำรงจะหางานได้ ก็เดินเข้าไปในสวนสาธารณะแห่ง
 หนึ่ง นั่งไ้ร่มไม้รำพึงถึงชะตาชีวิตของตนรู้สึกเกิดมาอับ
 โชคผิดกับผู้อื่นเขาหางานทำได้ง่าย ๆ หลายนเดือนแล้วที่
 ได้เที่ยวเดินหางานทำ แต่ก็ผิดหวังทุกครั้งไป นี่ก็ว่าคราว
 นี้จะกลับไปถึงบ้าน ก็ควรจะเริ่มต้นไปช่วยมารดาขายขนม
 โดยตั้งใจไว้ว่าจะให้มารดาอยู่บ้าน ตัวเองจะเป็นคนหา
 ของไปขายแทน จะไม่ยอมออกไปหางานอีกต่อไป กำลัง
 นั่งเฝ้ามือกุมขมับ ก้มหน้าคิดอะไรเกี่ยวกับโชคชะตาของตัวเอง
 อยู่ ทันใดนั้น รู้สึกว่ารถยนต์ได้แล่นมาหยุดไม่ไกลจากที่
 ตนนั่งเท่าใดนัก ชายหนุ่มมิได้เงยหน้าขึ้นดูเสียงพูดของ
 คนในรถได้ยินว่า “เห็นจะใช่แน่ พ่อจะลงไปดูก่อน”
 ชายหนุ่มก็ในสนใจจะเป็นผู้ใดที่มาเที่ยว ใน สวนสาธารณะ

จะพูดอะไรก็ไม่ใช่วะของเรา คิดว่าตนเป็นคนยากจน
คงไม่มีใครรู้จักและสนใจ จึงใจลอยมัวแต่นั่งก้มหน้าก้ม
ข้มบ่เหม่อมองดูดิน ความรู้สึกว่าได้ยินเสียงฝีเท้าเดินใกล้
เข้ามายืนอยู่ตรงหน้าตน เสียไม่ได้เงยหน้าขึ้นมองดู
ทันทีโดนกัดต้องสะดุ้ง เพราะผู้ยืนตรงหน้านั้นไม่ใช่ผู้ใด
เป็นผู้เคยทำกระเป๋าดึงตกหน้าบาร์ครึ่งก่อนนอนเอง

เด็กหนุ่มรีบลุกขึ้น ยกมือขึ้นไหว้เป็นการเคารพ
ท่านผู้นั้นแสดงความดีใจจนเห็นได้ชัดจากคำพูดที่ว่า “แหม
ฉันเพิ่งตามมาหาเธอเสียเอง ครั้นแรกไปตามหาเธอที่บาร์
ถามใคร ๆ ดู เขาก็บอกว่าเธอออกไปแล้ว ซ้ำในบาร์ก็
เปลี่ยนเจ้าของและผู้จัดการใหม่ พนักงานต้อนรับล้วนมาก
เปลี่ยนเป็นหญิง ฉันเอง ตั้งแต่ทำกระเป๋าดึงครึ่งนั้นแล้ว
ก็ไม่ได้เที่ยวบาร์อีก ครั้นไปตามที่บ้านเธอ ตามที่เธอ
บอกไว้ฉัน เมื่อไปเห็นสถานที่นั้นเคยมีบ้านเรือนที่อยู่กัน
หนาแน่น แต่บัดนี้ไม่มีเหลือ ฉันก็ใจหายหมด นึกคิดว่า
จะถูกเครื่องบินทิ้งระเบิดทำลาย ไม่รู้ว่าเธอจะหลบไปอยู่

ที่ไหน คราวนี้คงจะหาตัวเธอยากเหมือนนมเต็มในมหา-
สมุทร พระนครอันกว้างใหญ่จะหาที่ไหนจึงจะพบ ฉันได้
พยายามไปเที่ยวค้นหาตามบาร์ตามร้านอาหาร คิดว่าเธอ
คงจะไม่ทิ้งอาชีพเดิม แต่กลับหวัง ฉันค้นหาเธอเกือบจะ
คิดว่าหมดหวังเสียแล้ว มันเป็นบุญจริง ๆ ที่ฉันได้โชคได้มา
พบเธอที่นี่ ครึ่งแรกยังไม่แน่ใจ เพราะเธอนั่งก้มหน้าใช้
มือกุมหัวอย่างคนกอดอกกอดใจ แต่เมื่อเธอเงยหน้าขึ้น
ก็จำได้ว่าใช่แน่ ฉันดีใจจนบอกไม่ถูกที่ได้พบเธอ มีเรื่อง
อะไร เธอและแม่ได้บายดีหรือ ทำไมมานั่งเล่าอยู่ที่นี่ ?”

ชายหนุ่มรู้สึกดีใจที่ได้พบท่านผู้หญิง และมีความกระตือ-
รือร้นอยากจะพบตน คงจะเป็นมงคลแก่ตัวแน่ ซึ่งไม่
เคยคิดเคยฝันมาก่อนว่า จะมีผู้ใหญ่ที่มีชื่อเสียงเพียงเท่าตาม
หาอยากจะพบตน จึงได้เรียนกับท่านว่า “ขอบคุณครับ
เวลานี้ผมกับแม่ได้บายดี หลังจากพบกับท่านไม่นาน ผมก็
ป่วยหนักต้องออกจากงาน บ้านก็ถูกขับไล่ได้ เราต้องหา
ที่อยู่ใหม่ครับท่านจะมีอะไรผมยินดีที่จะรับใช้ท่าน”

ท่านผู้หญิงยิ้มอย่างดีใจ แล้วพูดว่า “ชะตาชีวิตของ
มนุษย์เราก็คือเป็นอย่างนั้นแหละ อย่าคิดให้มันเศร้าเลย ไม่

เกิดอะไรให้ฉันมา ว่าแต่เวลานี้อยู่ทำงานอยู่ที่ไหน และทำงานอะไรบ้าง ”

ชายหนุ่มตื่นเต้นยินดี เมื่อท่านผู้ถามถึงเรื่องงาน จึงเรียนกับท่านโดยตรงว่า เวลานี้ยังไม่ได้ทำงานอะไร และกำลังเที่ยวหางานทำ

ท่านผู้ถามก็พูดด้วยความยินดีว่า “ถ้าเช่นนั้นฉันอยากจะขอเสนอให้เธอไปทำงานอยู่กับฉัน เธอจะตกลงไหม ”

ชายหนุ่มดีใจที่ได้อาง่ายอย่างไม่เคยนึกมาก่อน แต่ก็ยังไม่กล้ารับ เพราะไม่แน่ใจว่าเป็นงานอะไร จึงขออนุญาตว่า

“ท่านจะกรุณาให้ผมได้ทำงานอะไรครับ ถ้างานเกี่ยวกับหนังสือ ผมมีความรู้บ้างคงไม่ลำบากจะรับใช้ท่านได้ เพราะผมไม่ได้เรียนชั้นสูงไม่มีความรู้พอ ”

ท่านผู้ถามหัวเราะชอบใจแล้วพูดว่า “เธอมีวิชา ได้ปริญญาชั้นสูง ที่ผู้ยังต้องการคนมีปริญญาอย่างเธออีกมาก ” พูดแล้วท่านผู้ถามก็หัวเราะอย่างคนใจดี ทำ

ให้ชายหนุ่มง เพราะไม่นึกว่าจะไดยินคำพูดเช่นนี้ จึงถาม
ท่านออกไปด้วยความสงสัยว่า

“ผมไม่เคยเข้าเรียนมหาวิทยาลัยที่ไหนมาก่อน ทำไม
ท่านจึงบอกว่าผมได้ปริญญาชั้นสูง ผมยังไม่เข้าใจ”

ท่านผู้นั้นหัวเราะ เพราะเห็นว่าชายหนุ่มผู้นั้นเป็นคน
ซื่อ จึงบอกว่า “จริง เธอไม่เคยเรียนมหาวิทยาลัย แต่
เธอก็ได้ ปริญญาธรรมชาติ ซึ่งได้แสดงความรู้ดีออกมา
ให้ฉันเห็นแน่นอนแล้วว่า เธอเป็นคนซื่อสัตย์สุจริต ไม่
เห็นแก่ได้ เท่านั้นที่เพียงพอสมควรกับตำแหน่งปริญญาธรรม-
ชาติแล้ว ส่วนวิชาความรู้อื่นพอจะเรียนได้ ถ้าเธอขยันรัก
เรียน ฉันจะสนับสนุนให้เธอเริ่มศึกษา โดยให้อาจารย์
ผู้มีความรู้ความชำนาญมาสอน มีเวลาเรียน มีเวลา
ทำงาน ทำไปเรียนไป ไม่ช้าเธอก็จะคล่องงาน มีวิชา
ความรู้มากขึ้น ค่าเล่าเรียนศึกษาเธอไม่ต้องเดือดร้อน
เป็นหน้าที่ของฉัน แต่ก็จะบรรจุให้เธอรับหน้าที่เกี่ยวกับ
การเงิน ฉันคิดว่าเธอคงจะทำได้ดี และเป็นที่ไว้วางใจ
ของฉันต่อไป และเข้าใจว่าเธอคงไม่ปฏิเสธความหวังดี

ของฉันแน่ ฉันชอบบอกความจริงว่า คนเก่าที่ฉันวางใจ
เกิดไม่ซื่อเมื่อมีโอกาสดักคิดทุจริต ทำให้ฉันคิดถึงเธอขึ้น
มา จึงเที่ยวตามหาแทบพลิกแผ่นดิน คิดว่าเธอคงเห็นใจ
ฉัน”

หลังจากการตกลงได้ทำงานอย่างไม่นึกฝัน และมี
หน้าที่พิเศษที่ได้รับความไว้วางใจ ชายหนุ่มก็มีชีวิตที่
เต็มไปด้วยความสุขและความรู้สึกรักมาหา มารดา เจ้าเรือนแต่เริ่มต้น
ที่ได้พบกับท่านผู้เฒ่า จนตลอดถึงคำพูดโต้ตอบกันให้มารดา
ฟังจนหมด แล้วยาพูดกับมารดาว่า “วันนั้นฉันเดินเตนตีใจ
เหลือเกิน ไม่หิวข้าวทั้งวันเพราะอึดอัดอึดใจ เหมือน
อธิษฐาน บังเอิญให้ฉันเข้าไปนั่งในสวนลำธารณะ จึง
ได้งานอย่างไม่นึกฝัน เวลาเที่ยวหางานแทบเดือดตากระเด็น
ก็หาไม่ได้ เมื่อถึงเวลาจะไต่งาน ก็ได้อย่างไม่รู้ตัว ท่าน
นายจ้างและบุตรสาวไม่ถือตัวยังใจดี พาฉันขึ้นรถมาส่งถึง
หน้าบ้าน บอกว่าวันหลังจะแวะมาเยี่ยมแม่ แล้วยังมอบ
เงินให้ฉันอีกพันบาทจะแม่ ฉันดีใจเหลือเกินที่ตกลงได้

ทำงาน ต่อไปฉันจะได้เงินมาเลี้ยงแม่ให้มีความสุข”
 พุดแล้วชายหนุ่มก็มอบเงินทั้งหมดให้แก่มารดาอย่างดีใจ

มารดาของเขา ก็พลอยดีใจไปด้วยแล้วพุดว่า “วัน
 นี้แม่เห็นหน้าลูกยิ้มแย้มสดชื่นเมื่อตอนเดินเข้าบ้าน ไม่เหมือน
 ทุกวัน ที่แม่เห็นแต่เดินหน้าเศร้า ๆ อย่างหมดอาลัยใน
 ชีวิตกลับเข้ามาในบ้าน แม่ก็รู้แล้วว่าบุญที่ลูกได้ทำความดี
 ไว้มิเกิดผลตามสันของแล้ว นี่แหละลูก คนเราทำดีเขาไว้มัน
 เป็นสิริมงคลแก่ตัวเราเอง วันหนึ่งข้างหน้าความดีก็จะ
 เกิดสนองอย่างไม่รู้ตัว แม้ว่าพระท่านได้ช่วยเราเมื่อได้ทำดี
 จงทำความดีให้ยิ่งขึ้นเถิดลูก เจ้าจะได้สบายตลอดไป
 ไบราณว่า จงทำความดีก่อนเกิด ผลจะเกิดขึ้นเมื่อภายหลัง
 ถ้าไม่ทำความดี จะให้ความดีที่ไหนมาสนองเรา”

ต่อจากนั้น ชายหนุ่มก็ได้รับความอุปการะจากท่าน
 ผู้เป็น นายจ้าง นั้น โดยให้ศึกษาเล่าเรียนวิชาความรู้
 ต่าง ๆ เท่าที่ชายหนุ่มต้องการเรียน และทำงานในตำแหน่ง
 ใญ่ดวงใจไปด้วย บัดนี้ชายหนุ่มผู้นั้นได้ประสบความเจริญ
 รุ่งเรืองในชีวิต ต่อมาชายหนุ่มก็ได้แต่งงานกับบุตรสาว

คนด้วยของท่านนายจ้างผู้มีใจเมตตากรุณา ยกยูด่าวด
ด้วยคนเดียวผู้เป็นทนายทในกองมรดก การแต่งงานเป็น
งานใหญ่โต เพราะเจ้าภาพเป็นผู้ซื้อเตียงในสังคม บน
ปลายชีวิตของบุตรชายกับมารดาที่ยากจนแต่ทรัพย์สิน แต่ไม่
จนความดี ซึ่งได้เคยหาบและกระตือรือร้นกระตือรือร้น
ได้หมกมุ่นได้รอกปลาหมกมุ่นถึงซึ่งความสุขความสบาย มี
ผู้คนนับหน้าถือตา เพราะความดีคือธรรม มารดาผู้ได้
อบรมบุตรจนได้เป็นผู้ซื้อเตียงมั่งคั่งรุ่งเรืองในชีวิต เพราะ
ความซื่อสัตย์สุจริตในหน้าที่

เมื่อท่านนักธุรกิจเล่าเรื่องให้เพื่อนทั้งสองถึง ชีวิตของ
ชายหนุ่มพึ่งแล้ว ต้องท่านรู้สึกสนใจในเรื่องปริญา
ธรรมชาติมาก แต่ก็อดที่จะสงสัยไม่ได้ ต่างก็ถามท่านนัก
ธุรกิจผู้หนึ่งว่า ทำไมคุณถึงได้รู้เรื่องละเอียดลออทุกแง่
ทุกมุมในชีวิตของท่านผู้หนึ่ง ผมคิดว่าอย่างน้อยท่านผู้หนึ่ง
นั้นคงจะเป็นเพื่อนคนที่สนิทสนมกันมาแต่ครั้งเด็ก ๆ จึงได้
รู้เรื่องชีวิตประวัติได้ดี แลละปัจจุบันท่านผู้นั้นอยู่ไหน ท่าน
นักธุรกิจการคำนึงคิดอยู่ครู่หนึ่ง แลแล้วก็พูดขึ้นช้า ๆ ว่า

“เวลานั่งอยู่ที่นั่น เด็กหนุ่มผู้ยากจนในครั้งก่อน
นั้น ก็คือตัวผมในปัจจุบันนี้ นี่เป็นชีวิตประวัติในอดีต
ที่น้อยคนจะรู้เรื่องของผม”

ทันใดนั้น ทั้งสองท่านที่ได้ทราบชีวิตประวัติของเพื่อน
ทรกกง เพราะไม่เคยรู้มาก่อน เลยต่างแสดงความยินดี
และเพิ่มความนับถือในความดียิ่งขึ้นด้วยความจริงใจ นับ-
ถือในประวัติ ความดี ของ ท่าน นักการ ค้า แน่น พันธุ์ ชน
เพราะเป็นผู้มีความซื่อสัตย์ช่วยดั่งเดิม เป็นผู้ที่ได้เข้ามา
จากความยากจน จนบรรลุถึงความเจริญรุ่งเรือง เป็นผล
ของกรรมดี ทันใดนั้นก็มองออกไปเห็นรถที่จะเดินทางไป
ต่างจังหวัดมารอคอยอยู่ก่อนแล้ว แต่เรามัวสนใจสนทนา
กันอย่างเพลิดเพลินในชีวิตประวัติที่น่าสนใจของเพื่อน เมื่อ
เราชำระเงินค่าอาหารและเครื่องดื่มแล้ว ก็พากันรีบออกมา
ขึ้นรถ เพื่อเดินทางออกจากพระนครต่อไป

สัจเปรียบเงินเลี้ยงชีพ	ก้นถุง
ตกยากก็พุง	ชีพได้
ใครใครใคร่บำรุง	คนสัจซื่อหนา
ซื่อสัจไวใจให้	คำล้าตอบแทน

จาก “ไขคำคม”

ของ ช. ชมธวัช

SWU:CL

3 1011 10242582 4

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ส่งเสริมอาชีพ ร.ร. สารพักข้างพระนคร
ถนนบำรุงเมือง พระนคร โทร. ๘๑๑๐๖๓
นายจรัส ผาสวรรณ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๑๒